

**Notadeipe e
Lokalune niveleske
Mekanizmengo vash
Garavipe thay
Promovipe e
Komunitetenge
Hakayengo thay
Interesengo ani Kosova**

Yuni, 2014

Patrinaki fotografia: Komunake Sombeshipeski sala, Klinë/Klinaki komuna, 26 Mayi 2014, OSCE/Driton Marku.

TABELA E ANDRIPESKI

LISTA E HARNIPYENGI	3
REZIME	4
1. INTRODUKCIA.....	5
2. REDIKHIPE E LEGALUNE THAY POLITIKAKE RAMESKO KOLA PHIRAVNA SHTAR MEKANIZMYA.....	7
2.1 Kosovako legaluno rami.....	8
2.2 Legaluni baza vash efektivuno funkcionipe e shtar mekanizmengo	9
2.2.1 Talosherno e Komunako vash Komunitetya.....	9
2.2.2 Talo Sheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya	10
2.2.3 Komiteti vash Komunitetya	11
2.2.4 Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe	13
2.3 Polyengo yekhipe	14
2.4 Rezime e arakhipyengo	15
3. REDIKHIPE E FORMIRIPESKO THAY FUNKCIONIPESKO E SHTAR MEKANIZMENGO	17
3.1 Talosherno e Komunako vash Komunitetya.....	17
3.2 Talo Sheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya	19
3.3 Komiteti vash Komunitetya.....	20
3.4 Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe	24
3.5 Polyengo yekhipe	27
3.6 Rezime e arakhipyengo.....	28
4. KONKLUZIE	31
5. REKOMANDIPYA.....	33
ANEKS 1 – TABELA: FORMIRIPE E LOKALUNE GARAVIPESKE MEKANIZMENGO (KOTAR E KOMUNA).....	37
ANEKS 2 – TABELA: KOMUNITETI THAY POLYA e TKK THAY TSHKAK (KOTAR E KOMUNA).....	38
ANEKS 3 – GRAFIKA: TALO REPRESENTIPE E KOMUNITETENGO ANO KK (KOTAR E KOMUNA).....	39
ANEKS 4 – TABELA: GENDO THAY POLYA E KK JENENGO THAY KOKI STAFI (KOTAR E KOMUNA).....	40
ANEKS 5 – GRAFIKA: RODLARIPESKE RESPODIPYA KOTAR MEKANIZMYA VASH KOMUNIKIPE, LEDEIPE THAY VASTIPE E QHIBYENGO	41

LISTA E HARNIPYENGI

KK	Komiteti vash Komunitetya
TKK	Talosherno e Komunako vash Komunitetya
TSHKAK	Talo Sheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya
MKI	Ministria vash Komunitetya thay Iranipe
MLRA	Ministria e Lokalune Raipeska Administraicako
KS	Komunako Sombeshipe
KOKI	Komunako Ofisi vash Komunitetya thay Iranipe
OSCE	Organizacia vash Siguripe thay Ledeipe ani Evropa Misia ani Kosova
TeR	Termya e Referencake

REZIME

O shtar sherune lokalune raipaske kotorleipaske mehanizmya e specifikune godornipyenca vash garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo ani Kosova so Komunitetenge Komitetya (KK), Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe (KOKI), thay o pozicie e Talo komunake sherunesko vash Komunitetya (TKK) thay Talo Sheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya (TSHKAK). Akala si o sherune mehanizmya vash te ashutinen Kosovake institucien te pasharen p mahatne kriterya vash e Internacionaluni Konventa vash Civilune thay Politikune Hakaya (IKGNM)¹ thay e Rameski Konventa vash Garavipe e Nacionalune Minoritetengo (RKNM)² deipea pheripe e komunitetenge hakayengo pe kotorleipe ano phiravipe thay publikune puqipya, kova si o vitaluno elementi e komunitetenge shaipyengo vash pheripe e buderi olenge hakayengo (misalake hakay vash skolupe, tromalipe kotar diskriminacia, som akcesi ano servisya thay yaver). Ji kay akala shtar mehanizmya silen o potenciali te funksioninen sar sahasardo sistemi ko lokaluno niveli, olengo shaipe vash te keren ayeka si qalavdo kotar dikhle quqipya ano legaluno rami thay buderi problemya ani praktikuni implementacia.

O na theripe e shukaripea detalimi sekondaruni legislacia vash fascilitacia e implementaciaki e Krisesko vash Korkoreo Raipe³ mekhla mekhla decisiake-anipaske manushen thay e godornen e na theripea e precizune godideipaske dromea pe praktikuno funksionipe e trin e shtar mehanizmengo, e minimaluna direkcia vash TKK thay TSHKAK pozicia thay o savore substantivune detalya vash KK-eski operacia ekzistipea numay ano politikuon godideipe, bizo zoralipe e sekondaruna legislaciako. Pe pozitivuni rig, nesave TKK pozicie kola temelisale na sine obligativune, thay mashkar-komuniteteske relacie dikhyola kay benefitinde kotar e buti thay thay ekzistipe e sah shtar mehanizmengo. Ji kay o pashipe e ekzistime legalune ramea laqhardilo, aqhile nesave problemya: yekh obligativuni TKK pozicia na temelisali thay yekh TSHKAK pozicia aqhili puterdi vash maybut desari yekh bersh; niyekh KK pheripea na reprezentingya e savore komuniteten ano olenge respektivune komune; thay nesave KOKI sine harne stafea. OSCE arakhla duy trinto e trin thanengo e savore KK-engo thay yekh than e kvash KOKI-esko na resla te implementinel substantivune mandateske godornipyenca. Pherune quqipya astaripea o na shukar thay na klaro raportipe thay na shukar dikhipe, na shukar ledeipe mashkar o mehanizmya, na prioritativune e mehanizmenga butyako kotar o yaver komunake akterya, but qorolo reprezentipe e juvlengo, thay e percepticia kay o mehanizmya but ver na dikhena o interesya e tikne komunitetengo.

Vash te adresingyon o upreleparde quqipya, centralune niveleske institucie ani Kosova, maybut e Ministria vash Lokalune raipaski Administracia thay Ministria vash

---

¹ Mashkarthemutni Konventa vash Civilune thay Politikune Hakaya (1966), <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

² Rameski Konventa vash Garavipe e Nacionalune Minoritetengo thay Mothavipasko Raporti (1995), [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_atglance/PDF_H\(95\)10_FCNM_ExplanReport_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_atglance/PDF_H(95)10_FCNM_ExplanReport_en.pdf) (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

³ Kriji Gn. 03/L-040 vash Lokaluno KOrkoro-Raipe, 20-to februari 2008. Pherdo teksti shayutno ko http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L040_en.pdf (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

Komunitetya thay Iranipe, manglape te aprovinen detalimi sekondaruni legislacia phanglo e praktikalune operipasko e mehanizmengo, sar vi te inicinen omanglo monitoripe thay kapacitetesko vazdipe, thay te bayarel phikodeipe thay kodideipe vahs komune. Lokalune niveleske institucie manglape te sigurinen o pheruno pashipe e legalune mangipyenca, thay, kote na si obligativuno numay anla benefitya, te konsiderinen temelipe e TKK-enge poziciengo vash phikodeipe andar-komuniteteske ledeipya. O komune manglape pe ayni vaht te sigurinen kay savore mehanizmya shay te theren akcesi ko mangle resursya vash keripe olenga butyako (misalake, translacia, kompyuterlesko akcesi thay yaver.), astaripea resipe ko thay komunikacia e komunitetenca, thay kay on kerena regularuno thay transparentuno raportipe vash olengi buti. Pe yaver drom, komunako sherunipe manglape te inicinel bajakya te qhivel pe buti maybut juvlen thay te sigurinel transparentuno thay bi riguno rezervaciako procesi, sar vi phikodeipe e koordinipasko mashkar shtar mehanizmya thay olengo zorakeripe sar vitaluno elementi e lokalune raipasko ani Kosova.

1. INTRODUKCIA

Lokalune-niveleske kotorleipaske mehanizmya dena mahatno phikodeipe e komunitetengo kola gendoa si minoritetya ani sakoya komuna pe realizipe olenge manushikane hakayengo vash skolupe, tromalipe ktoar diskriminacia, tromalipe e religiako, pe butyaripe, thay ko akcesi pe servisya thay socialuno shukaripe ashkar yaver.

Ani Kosova, o sherune trupe kola kerna buti ano lokalun niveli vash phikodeipe e savore komunitetengo yekhuno butyaripe thay olengo hakay pe kotorleipe ko publikune puqipya⁴ siton Komitetya vash Komunitetya (KK), Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe (KOKI), thay o pozicie e Talo Sherunesko e Komunako vash Komunitetya (TKK) thay Talo Sheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya (TSHKAK).⁵ Olengo temelipe ko 2008-to kova reflekingya pe evolviripe e lokalune raipaske sistemengo ani Kosova vash te laqharel o garavipe e hakayengo thay interesengo e komunitetengo, thay funksioniripe e akale mehanizmengo ani praktika aqhola vasno vash siguripe e akale hakayengo.

---

⁴ Sar mothavdilo kotar MLRA: "...Funksionipe e KOKI-engo [Komunake Ofisya vash komunitetya thay Iranipe], astaripea strukture e reprezentativune nivelesko (respektivitetea Komunaka Asambleake mehanizmya) sar si Komunitetengo Komiteti, Talo Sheruno vash komunitetya thay Komunako Talosheruno vash Komunitetya, konkludinde o rami e komunake androne mehanizmengo vash garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo." Q. 18, *Raporti vash Funksionipe e Komunake Asablengo e Kosovaka Republikako*, Januari-Yuni 2013, MLRA Yuni 2013. <https://mapl.rks-gov.net/Raporte/2013.aspx> (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

⁵ Komunake Koncilya vash Komunitetengo Siguripe (KKKS) si yaver relevantuno mehanizmi vash komunitetengo kotorleipe ano lokaluno raipe, on silen palo sah specifikuno-siguripasko mandati thay na kerna buti sar sherune mehanizmya vash funksionipe e lokalune raipaska administraciako, thay odoleske na si astarne ko akava rodlaripe. Pheruno aspekti e kotorleipasko kova na si dikhlardo ko akava raporti si reprezentipe e komunitetenge jenengo ano publikuno servisi, kova direktipea adresisalo ko 2013 OSCE-ko Raporti, *Reprezentipe e Komunitetengo ano Civiluno Servisi ani Kosova* (Februari 2013). <http://www.osce.org/kosovo/99601> (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

Ko 2009-to, OSCE-ko raporti ⁶ arakhla kay “legaluno rami [ani Kosova] na implementingyola adekvatipea [thay] o ekzistime mehanizmya na sarsakana dena komunitetenge o shukar thay manglo phikodeipe vay ni na garantinena olengo kotorleipe”⁷. Inisoske e situacia yaverisali buderipea sar e 2009-to raportestar, nesave komune pandar na pherena olenge legalune obligacie. 2012-to OSCE-ko raporti *Evaluacia e Komunitetenge Hakayengo*⁸ arakhla kay “aqhona pandar o quqipyay pe garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo ani Kosova”, thay may specifikepe kana odote si yekh gendo e lokalune-niveleske mehanizmengo ani Kosova vash garavipe thay promovipe e hakayengo thay interesengo e kale komunitetengo, akala mehanizmya na sikavgyona sarsakana efektivune. O raporti pe ayni vaht dikhla nanipe e komunake phikodeipasko vash lokalune komunitetesko garavipe.⁹ OSCE-ko monitoripe ko 2013-to bersh konfirmingya kay buderi akale lokalune-niveleske mehanizmenda luyarena te funksioninen na konsistipea thay na adekvatipea pe implementaci olenge obligaciengo.

Palo alosaripyay kola adikerdile ko Novembri thay Decembri 2013, neve lokalune raipaske institucie ani Kosova si akana pe procesi e formiripasko. Janipea kay e sheruni kola kola silen o KK, KOKI, TTK thay TSHKAK sar mehanizmya kola temelisale specifikepe vash te garaven komunitetenge hakaya thay interesya ko lokaluno niveli, akava raporti sile resipe te kerel evaluacia e funksionipaski e shtar mehanizmengo thay te identifikinela sherune bajakya vash laqharipe resipea te kontribuinel thay zorakerel o temelipe, shrdipe e avutna butyako e skale shtar mehanizmengo vahs nakhipe angle. E sekcia 2 maytele mothavla vash o quqipyay thay harnipyay ano legislativuno rami vash temelipe e shtar mehanizmengo (astaripea vie sekondaruni legislacia), sar vi mehanizmenge respektivune mandaya. Sekcia 3 evaluinla te mehanizmengo shukarno temelipe vay na. Pe ayni vaht evaluinla e performanso, specifikepe olengo pashipe e obligaciencia talo legaluno thay politikuno rami, ko periodi Aprili 2012 ji Oktobri 2013. Sekcia 4 prezentinla konkluzie thay rekomandipyay vash decisiake-anipaske manusha thay godorne vash sar te laqharen o legaluno rami thay shtar mehanizmengi buti, vash te laqhargyol Kosovake komunitetengo kotorleipe ko lokaluno raipa thay garavipe thay promovipe e olenge hakayengo thay interesengo.

Metodologikuno penjaripe

OSCE identifikingya rodlaripaske parametre thay fokusipaske thavda e akale raportesko baziripea pe regularuno terenesko raportipe ko 2012-to thay 2013-to bersh, kompletirimo kotar redikhipe e legalune thay politikune ramesko. Palo identifikepe e sherne thavdengo pe pashipe, OSCE-sjke rodlarne monitoriinde thay

---

⁶ OSCE-ko Raporti *Garavipe thay Promovipe e Komunitetenge Hakayengo ani Kosova: Lokaluno Niveleske Kotorleipaske Mehanizmya* (Decembri 2009) <http://www.osce.org/kosovo/40722> (dikhlo ko 3-to Marti 2014) (2009 Kotorleipasko Raporti).

⁷ *Yekhuno resursi*, qham. 25.

⁸ OSCE-ko Raporti *Evaluacia e Komunitetenge Hakayengo – Trinto Edicia* (Yuli 2012). <http://www.osce.org/kosovo/92244> (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

⁹ *Yekhuno resursi*., qham. 5 thay qham. 35.

evaluinde shtar lokalune mehanizmyen ko 34 komune¹⁰ ko 18-masekuno periodi, kotar Aprili 2012 ji ko Oktobri 2013. Pe yaver drom pe arakhipe olenge korkore evaluipasko e funksionipasko thay pashipasko ko odova periodi, OSCE-ske rodlarne kedinde informacie kotar anketenge interviste kola kerdile 250 relevantune gorodnenca kotar Aprili ji Yuni 2013, astaripea vi manushen e shtar mehanizmengo, komunaki asamblea (KA) jene, thay komuniteteske reprezentya kola na si astarne ani komunaki buti vay politike.¹¹ Aneksi 5 prezentinla respodipya ko vasne puqipya kola kedisale prekal akaya anketa. Odoleske akava raporti si bazirimo pe kombinacia e kvantitativune thay kualitetiune informaciengo kola lelile kotar ververutne resursya andar thay avriyal shtar me hanizmya.

2. REDIKHIPE E LEGALUNE THAY POLITIKAKE RAMESKO KOLA PHIRAVNA SHTAR MEKANIZMYA

O legaluno rami ani Kosova dela buderi obligacie Kosovake institucienge vash te garavel thay promovinel komunitetengo yekhuno kotorleipe ano lokaluno raipe. O sherune mashkarthemutne instrumentya kola dena o hakay vash yekhuno kotorleipe ko publikune puqipya si e Mashkarthemutni Konventa vash Civilune thay Politikune Hakaya (MKCPH) thay Rameski Konventa vash Garavipe e Nacionalune Minoritetengo (RKNM), kola solduy direktipea aplikingyona ani Kosova. E MKCPH shukaripea mothavla kay sakova dizuno sile hako te lel kotor ko publikune puqipya bizi diskriminacia.¹² E RKNM pe ayni vaht rodla kotar o Raipe te keren kondicie kola manglona vash komunitetengo efektivuno kotorleipe ko kulturako, socialuno,

---

¹⁰ Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok, Zvečan/Zveçan, sari vi e vrldoriguni Mitrovica/Mitrovicë, mangloipe te aqhon avri akaya anketa, soske akala komune na aplikinena relevantuno Kosovako legaluno rami ko periodi e evaluipasko.

¹¹ Kotar total 250, 13 interviste kerdile e TKK, 14 e TSHKAK, 56 interviste e ca JENENCA, 55 e KOKI stafea, 51 e KS jenenca, astaripea shayutne opozitaruna partiske jenen, thay 61 reprezentya e komunitetengo bizo politikuno mangipe (misalake civilune amalipaske butikerdutne, sikavne ty.). pashe ohto ji desh interviste kerdile ani sakoya komuna; kote sine shayutno, duy respodentya e verver polyengo thay komunitetengo intervistisale vash sakoya kategoria. Pe generali, sar o sebepi kay o mursha maybut adikerna akala pozicie, mayhari desar o trinto kotor, numay 74, respodentya sine juvla. O buderune respodentya, 106 (42 pe shel), sine kotar Kosovako Albanyuno komuniteti, 49 (20 pe shel) sine kotar Kosovako srbyuno komuniteti, pashe 20 (7 ji 8 pe shel) kotar Kosovako Romano, Kosovako Boshnyakuno thay Kosovako Ashkalyuno komuniteti, e 12 vay may tele (mayhari desar 5 pe shel) kotar Kosovake Egipqanya, Kosovake Turkya, Kosovake Goranya, Kosovake Montenegrya thay Kosovake Kroaty. Inisoske na si statistikipea vasno vash e diverstitetuni populaciako koya anketisali, akava substancialuno gendo e intervistime mansuhengo dengya soliduni baza vash mahatne mothavipya thay konkluzie kola iklisle.

¹² Mashkarthemutni Konventa vash Civilune thay Politikune Hakaya (1966), *mayupre*, hramipe 1, Artiklo 25: "Sakova dizuno musay te therel o hako thay shaibe, bizo nisave ulavipya kola mothavgyona ano artiklo 2 thay bizo bi sebepiyune restrikie: a) Te lele kotor ko publikune puqipya, direktipea vay prekal tromalipea alosarde reprezentya; b) Te votinel thay te ovel alosardo ko periodikune alosaripya kola manglape te adikergyon prekal sekretune votipaske lila, kola garantinena o tromalo mothavipe e alosaripasko e votantengo; c) Te theren akcesi, ko general mothavipe e yekhipasko, ko publikune servisya ani olengi rashtra."

ekonomikuno jivdipe sar vi ko publikune puqipya.¹³ Mashkar o bajakya kolen o raipya manglape te aprovinen vash te pheren akala obligacie si:

- Konsultipe e komunitetengo ano legislaciake vay administrativune puqipya kola pakyavyola te qalaven olen direktipea, astaripea prekal olenge reprezentipaske institucie thay yaver adekvatune procedure;
- Dikhlaripe e komunitetengo pe gataripe, implementacia thay evaluipe e centralune thay lokalune niveleske evolviripaske planengo thay programengo kola pakyavyola te qalaven olen direktipea;
- Te kerel studie, phanglo akale komunitetenga, thay evaluinel o shayutno impakti e proyektive evolviripaske aktivitetengo ko akala komunitetya;
- Te kerel fascilitacia e efektivune kotorleipasko e akale komunitetengo ko decisiake anipaske procesya thay alosarde trupe ko centralune thay lokalune nivelya, sar vi ani decentralizacia vay lokaluno formiripe e raipasko.¹⁴

2.1 Kosovako legaluno rami

Kosovako legaluno rami rodla kotar Kosovake institucie te aprovinel afirmativune bajakya vash te promovinel yekhipe mashkar komunitetya ano socialune, ekonomikune, kulturalune thay politikune sfere, thay te dikhlarel ulavde garantime manushen vash e pozicia e Talosherunesko e Komunaka Asambleako vash Komunitetya.¹⁵

E sheruni legislacia relevantuni vash shtar mehanizmya si o Krisi vash Lokaluno Korkoro-Raipe¹⁶ (o Krisi), koleski introdukcia referinla pe mangipe vash promovipe e raipaske sistemengo shayutne te adresinen “o specifikune mangipya thay puqipya e na-mashurantune komunitetengo”. O Krisi (a) temelinla savahtune Komitetetya vash Komunitetya ko komunako niveli vash te analizinel o pashipe e komunake trupengo e aplikime krisea, akcie thay praktike kola qalavna komunitetenge hakaya thay interesya¹⁷; thay (b) ano komune kote may hari 10 pe shel e dizunengo si kotar akala komunitetya kola gendoa si minoritetya, temelinla e pozicia e Talosherunesko e Komunaka Asambleako vash Komunitetya,¹⁸ thay e pozicia e Talosherunesko vash Komunitetya.¹⁹ Qhelalipea, Kriseske na pashili e sahasardi sekondaruni legislacia vash te del direkcia e praktikaluna implementaciako, thay yekh mahatno na sukcesi si

---

¹³ Rameski Konventa Vash garavipe e Nacionalune Minoritetengo thay Mothavipasko Raporti (1995), *mayupre*, hramipe 2, Artiklo 15: “O riga manglape te kreirinen o savore kondicie kola si mangle vash efektivuno kotorleipe e manushengo kola perna e nacionalune komunitetengo ano kulturaluno, socialuno thay ekonomikuno jivdipe thay ko publikune puqipya, maybut ko odola kola qalavna olen”.

¹⁴ RKNM thay Mothavipasko Raporti (1995), Mothavipasko Raporti, paragrafi 80, RKNM, *mayupre*, hramipe 2, Artiklo 15.

¹⁵ Kosovaki konstitucia, Artiklo 58, paragrafi 4, thay Art. 62 vash TSHKAK pozicia, kova referingyola sar “Yaveruno Sheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya”.

¹⁶ Krisi vash Lokaluno korkoro-Raipe, *mayupre*, hramipe 3.

¹⁷ Krisi vash Lokaluno Korkoro-Raipe 2008, Artiklya. 51 thay 53, *yekhuno resursi*.

¹⁸ *Yekhuno resursi*, Artiklya 54 thay 55.

¹⁹ *Yekhuno resursi*, Artiklo 61.

na theripe e detalengo e trin sherune mehanizmengo kola temelingyona vash komunitetengo kotorleipe.

O shayutno avripe sie regulative vash Komunake Ofisya vash Komunitetya thay iranipe (e Regulativa)²⁰, aziripea pe Kriji (thay o Kriji vash Garavipe thay Promovipe e Hakayengo e Komunitetengo thay olenge jenengo²¹), kova kombiningya o funksie e olenge eks komunake komunitetenge ofisengo thay komunake iranipaske ofisengo vash te temelinen e KOKI. E Regulativa dela pandar may kompletuno niveli e detalengo e KOKI mehanizmengo desar kay o Kriji dela vash o yaver trin mehanizmya. Pe ayni vaht, o numay adoptipe e Administrativuna Instrukciako vash procedura e Alosaripasko e Talosherunengo ano Komune²² ('e Administrativuni Instrukcia') dela nesave pherune godideipaske droma vash e pozicia e TKK.

2.2 Legaluni baza vash efektivuno funkcionipe e shtar mekanizmengo

Pe evaluipe e legislativune bazengo vash o mehanizmya, shtar sherune kriterya konsiderisale: (i) procesi e alosaripasko (thay keripasko, vash KK thay KOKI); (ii) o resipe thay vasnipe e mehanizmengo; (iii) mandati thay godornipya; thay, (iv) sistemya e raportipasko thay monitoripe.

2.2.1 Talosheruno e Komunako vash Komunitetya

O Kriji sile numay yekh artiklo vash TKK mehanizmya,²³ pherdo kotar Administrativuni Instrukcia.²⁴ Phanglo e shtar kriterengo kola evaluisale, on defininena o avutno:

- i. **Alosaripe.** O proesi e TKK-eske alosaripasko (thay peravipe) si may detalimo kotor kotar numay yekh artiklo ano Kriji kova adresinla akaya pozicia, e pherune provizienca ani Administrativuni Instrukcia.²⁵ Ano komune kote "mayhari 10 pe shel e dizunengo perna e na mashuranune komunitetenge"²⁶, o Komunako sheruno manglape te propozinel kandidaten vash TKK-eski pozicia, kova manglape te aprovingyol kotar o buderuno gendo e KS jenengo kola si prezentune thay te

²⁰ Regulativa Gn. 02/2010 vash Komunake Ofisya vash komunitetya thay Iranipe, 12-to Avgusti 2010. Pherdo teksti e Regulativako shayutno ko http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Rregullore_per_Zyrat_komunale_per_Komunitete_dhe_Kthim.pdf (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

²¹ Kriji Gn. 03/L-047 vash Garavipe thay Promovipe e Hakayengo e Komunitetengo thay olenge jenengo. Pherdo teksti shayutno ano http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2008_03-L047_en.pdf (dikhlo ko 30-to Marti 2014).

²² Administrativuni Instrukcia Gn. 2014/01 vash e Procedura e Alosaripasko e Komunake Talosherunengo ano Komune, 28-to yanuari 2014. Pherdo teksti e Administrativuna Instrukciako shayutno ko <http://mapl.rks-gov.net/getattachment/4920ed63-3d4a-4fa5-9836-42b2f5d53af9/Udhezimi-administrativ-MAPL-Nr-2014-01-per-procedu.aspx> (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

²³ Kriji vash Lokaluno Korkoro-Raipe, Artiklo 61, *mayupre*, hramipe 3.

²⁴ *Mayupre*, hramipe 22.

²⁵ Administrativuni Instrukcia Gn. 2014/01, Sekcia 4, *mayupre*, hramipe 22.

²⁶ Kriji vash Lokaluno Korkoro-Raipe, Artiklo 61, *mayupre*, hramipe 3.

votinen, dikhlaripea e buderune gendo e KS jenengo kotar na mashurantune komunitetya kola si prezentune thay te votinen, e tromale pozicienca kola manglape te phergyon andar 30 dive. O vahti e ofisesko vash e pozicia si paraleluno e odole e komunake sheruneske. E Administrativuni Instrukcia pe ayni vaht rodla kay o kandaidtya te oven dizune e komunake vash minimum trin bersh, thay te oven “jene e minoritaruna grupako kola kerna o maybaro minoriteti ani komuna”.²⁷

- ii. **Resipe thay vasnipe.** Si klaro (inisoske buhlo) resipe vash o mehanizmi ano Krisi: o TKK, “manglape te ashutinel e komunake sherune thay te del oleske/olake godi vay dromipe ano puqipyta kola si phangle e na mashurantune komunitetenca”²⁸. Pe ayni vaht, o Komunako sheruno si obligimo te “konsultinel” e TKK ano komuniteteske puqipyta.
- iii. **Mandati thay godornipyta.** Na si dispozicie ano Krisi kova mothavla varesavo specifikuno mandate thay godornipyta, thay numay limitimo pheruno detali si dendo kotar Administrativuni Instrukcia, sherunipea kay o TKK “manglape te phikoinel thay mothavel o mangipyta e minoritarune komunitetengo anglo komunake organya”²⁹. Ni o Krisi ni e Administrativuni Instrukcia na mothavla sar e TKK-eski pozicia manglape te phanglol e nesave akale trin komunitetenge kotorleipaske mehanizmenca (vash nesave pozicie, individualune komunake statutya dena pherune detalya ko akava aspekti).
- iv. **Reportipe thay monitoripe.** Na si dispozicie kola mothavna varesave sistemya vash raportipe vay monitoripe e TKK-eska butyako,³⁰ palo supozipe kay palo so e poziciako godornipe so te del godi e Komunake sheruneske, o TKK manglape te raportinel thay te monitoringyol kotar, Komunako sheruno.

2.2.2 Talo Sheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya

E ekzistuni legislativa vash TSHKAK mehanizmi sila yekh artiklo ani konstitucia³¹ thay duy artiklya ano Krisi, kola si sar tavsiri e alavengo e konstituciake dispoziciengo.³² Phanglo e shtar kriterengo kola evaluisale, on defininena o avutno:

- i. **Alosaripe.** Ano komune kote 10 pe shel vay maybut e dizunengo si kotar o komunitetya kola gendoa si minoritetya ko komunako niveli, o krisi defininla kay “e pozicia e Talosherunesko e Komunaka Asambleako vah Komunitetya manglape te adikergyol kotar yekh na mashurantune komunitetengo kandidati kova lela maybut vote ani puterdi lista e kandidatengi vash alosaripeani Komunaki Asamblea”, dikhlaripea o kriteri kay odova kova adikerla e pozicia manglape te

²⁷ *Yekhuno resursi.*, Sekcia 6.

²⁸ Krisi vash Lokaluno Korkoro-Raibe, Artiklo 58 (I), *mayupre*, hramipe 3.

²⁹ Administrativuni Instrukcia Gn. 2014/01, Sekcia 5, *mayupre*, hramipe 22.

³⁰ Ji kay na ekzistinena dispozicie ano Krisi vash Lokaluno Korkoro-Raibe phanglo e raportipaske obligacionca vash TKK, o Krisi vash Civiluno Servisi na temelina akava ko bazikune principia vash savore civilune butikerdutne; dikhen o Artiklo 5, 1.5 vash Godornipe, Krisi Gn.03/L-149 vash Civiluno Servisi, 25-to Yuni 2010. Pheruno tekskti shauytno ko <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2010-149-eng.pdf> (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

³¹ *Mayupre*, hramipe 15

³² Krisi vash Lokaluno Korkoro-Raibe 2008, Artiklya 54 thay 55, *mayupre*, hramipe 3.

ovel jeno e komunitetesko kova gendoa si minoriteti ani komuna.³³ Na si referipe ko Kri si vash varesavo procesi e pelaripasko vay na theripasko e godideipasko phanglo e potencialune alosaripasko e na obligime TSHKAK-esko ano komune e mayhari desari 10 pe shel e dizunenca kotar komunitetya kola gendoa si minoriteti ani komuna.

- ii. **Resipe thay vashnipe.** Si pashipea klaro resipe vash mehanizmo, e Artiloa 55 kova mothavla sherune funksie e TSHKAK-esko, kova musay, a) “te promovinel mashkar-komunitetesko dialogi”, thay b) “servirinel sar formaluni fokaluni thavd vash adresipe e na mashurantune komunitetenge puqipyay thay interesya pe kedipyay e Asambleay thay olakay butyay”.³⁴
- iii. **Mandati thay godornipyay.** Si limitimo referipe ano kri si vash Specifikuno mandati, e hramipea kay o TSHKAK “musay te ovel godorno vash redikhipay e phernipyengo e komunitetengo vay olenge jenengo kay o aktyay vay decisie e komunakay asambleako ten a ushkaven olenge hakayay kola garantinyona konstituciay”, thay o godornipe te referingyon ko ayekay mothavipyay ko KS vash rekonsideripe.³⁵ Ko akavay suro o KS alosarlay ten a rekonsiderinel o puqipe te sine kay vi palo rekonsideripe palem sikavlay ushkavipe, o TSHKAK sile o mandati odoyay ver direktipeay te direktinyol konstitucionalunay kriselinyake, deipeay yekh vasno kanalay vash komunitetyay te roden laqharipe vay korekciay kotar o centraluno nivelay. Palo sah na si dispozicie kola mothavnay sar e TSHKAK-eski poziciay musay te kerel interrelaciay e varesave e yaver tirn komunitetenge kotleipaske mehanizmenca.
- iv. **Raportipe thay monitoripe.** Na si dispozicie kola mothavnay varesavo sistemay vash raportipe vay monitoripe e TSHKAK-eskay butyako.

2.2.3 Komitetyay vash Komunitetyay

Sar phendilo may upre, o Kri si pe ayni vaht e baza e butyaki e KK-eski, kova si temelimo sar yekh e duy “savahtune komitetyay” andar o KS.³⁶ Duy poltikake dokumentayay kola publikisalay ko 2012-to denay mahatno pheruno godideipe vash KK-eski buti: Ministriay vash Lokalune Raipaski Administraciay (MLRA)-dengyay KK-eske Terme e Referipasko (TeR)³⁷, thay KK Godideipaske dromay³⁸. Solduy politikune dokumentayay evolvirisalay ano respodeipe vash mangipe e maybut direkciengo vash komunitetyay thay komune vash KK-eski rolay thay funksiyay. Phanglo e shtar evaluime kriterenca, on defininenay o avutno:

- i. **Alosaripe thay keripe.** Ji kay o Artikloy 53 dela nesave mangipyay vash keripe e KK-esko, hramipea kay musay te dikhlarel jenen e KS-esko thay mayhari yekh reprezenti e sakole komunitetesko kova jivdinlay ani komuna (reprezentyay e komunitetenge musay te oven e mashuranca e jenengi), si na pashipe mashkar

³³ *Yekhuno resursi*, Art. 54.

³⁴ *Yekhuno resursi*, Art. 55.

³⁵ *Yekhuno resursi*, Art. 55.

³⁶ *Yekhuno resursi*, Artiklyay 51 thay 53.

³⁷ MLRA, Terme e referenckay e Komitetesko vash Komunitetyay, Decisiay publikimay ko 4-to Septembri 2012.

³⁸ O MLRA na publikingyay varesavo publikuno vay formaluno hramipe vash Komunitetenge Komitetesko Godideipe, numay phikoingyay olengo keripe thay publikipe ko Septembri 2012.

Albanyuni translacia thay Anglikani thay Srbikani translacia e Krisesi.³⁹ O Kri si na dela varesavo detali vash o procesi e alosaripasko. O KK TeR odoleske si mahatno alati vash adresipe e akale quqipasko e godideipasko, kova shay mothavla o procesi e alosaripasko e komuniteteske jenengo, dikhlaripea e shayutnipaski kriteriya (Sekcia 4 e KK TOR) thay procesya vash alosaripe e Sherunesko thay Talo Sherunesko (Sekcia 6), sar vi o peravipasko procesi (Sekcia 14). O KK-eske godideipaske drama nakhna maydur, propozipea shykar praktike vash komunitetesko resipe vash te inkurinel shukar kotorleipe (Sekcia 2). Palo sah, na si nisavo godideipe vash akava alosaripe e KS jenengo kotar o komuniteti kova si gendoa maybut ani adekvatuni komuna e KK-esko.

- ii. **Resipe thay vasnipe.** O Kri si mothavla e KK-esko resipe sar siguripe kay o “hakaya thay interesya e komunitetengo si pheripea respektive” prekal redikhipe e dospozicingo e rekomandipyengo vash komunake politike thay akcie.⁴⁰
- iii. **Mandati thay godornipya.** O Kri si pe ayni vaht dela nesave detalya vash mandate thay godornipya, phenipea kay o KK musay: “te redikhel o pashipe e komunake autoritetengo e krisea pe zori thay te redikhel o savore komunake politike, praktike thay aktivitetya” phanglo e komunitetenge hakayenca, thay “rekomandinla KS-eske bajakya kolen konsiderinla shukarne vash te sigurinel implementacia e dispozitengo phanglo e komunitetenge mangipea vash promovipe, mothavipe, garavipe thay evolviripe olenge etnikune, kulturake, religiake thay qhibyake identitetengo, sar vi te sigurinel adekvatuno garavipe e komunitetenge hakayengo andar e komuna”⁴¹. Na si dispozite ano Kri si kola mothavna sar musay o KK te kerel inter-relacia e yaver trin komunitetenge kotorleipaske mehanizmenca.

O KK TeR (Sekcie 5 thay 7) thay KK-eske Godideipaske drama (Sekcie 3 thay 4) dena but maybut detalya vash o obligacie thay godornipya (solduy vash KK pe geberali, thay vash Sheruneski thay Talo Sheruneski pozicia), dikhlaripea: te redikhel komunako bujeti; te del rekomandipya e KS-eske vay Komunake sheruneske ko vash komunitetenge puqipya; te avokinel vash komunitetengo reprezentipe andar komunako civiluno servisi; te direktinel komunitetenge mothavipya vash relevantune strategie thay politike; thay te onitorinel thay raportinel KS-eske, sar vi te konsultinel thay koordininel e KOKI-ea, vash implementacia e proyektengi kola si phanglo e komunitetenca.

- iv. **Raportipe thay monitoripe.** Na si dispozicie ano Kri si kola mothavna varesavo raportipasko sistemi vash raportipe vay monitoripe e KK-eska butyako. O KK-eske TeR palo sah adresinena o raportipe, planiripea mayhari kvash bershune raportya vash KS thay Komunako sheruno vash KK-eske akcie, aktivitetya thay

---

³⁹ Vash Artiklo 53, e Albanyuni verzia e Krisesko vash Lokaluno Korkoro-Raibe (*mayupre*, hramipe 3) na korespodinla e Anglikana thay Serbikana verzia e Krisesko, deipea na klaro instrukcie phanglo e puqipea KS-eske jene vay jene kola reprezentinena e komuniteten kola gendoa si minoritetya ano komuna, musay te formirinen maybaro gendo e KK-esko. O KK TeR (*mayupre*, hramipe 37) ashutinena ko akava puqipe, klaro mothavipea kay o jene kola reprezentinena e komuniteten kola gendoa si minoritetya ani komuna musay te formirinen o maybaro gendo e KK-esko (Sekcia 4).

⁴⁰ Kri si vash Lokaluno Korkoro-Raibe, Artiklo 53, *mayupre*, hramipe 3.

⁴¹ *Yekhuno resursi*.

rekomandipya (Sekcia 5.2), sar vi produktipe e hramime bersheske raportesko vash oleski buti (Sekcia 5.3).

2.2.4 Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe

O KOKI si mehanizmi e may detalima legislativuna baza, koya evolvirisali prekal ledeipe mashkar centralune raipaske trupe kola silen direktuno vay indirektuno godornipe vash komunitetenge puqipya (Ministria vash Komunitetya thay Iranipe (MKI), Ofisi vash Komunitetenge Puqipya, e Ministria vash Publikuni Administracia, e Ministria vash Androne Butya, thay e MLRA) sar vi yekh gendo e mashkarthemutne akterengo. E angluni direkcia avla kotar e Regulativa, koya si ulavipea mahatni vash temelipe e KOKI-esko sar unifikimo mehanizmi vash garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo, inkorporipea o nakhle komunenge komunitetenge ofisya thay komunake ofisya vash iranipe. Politikako dokumenti “KOKI Termya e referencake – Standardune Operipaske Procedure”⁴², kova aprovisalo kotar Andar-Ministrialuni Butyaki Grupa vash KOKI ko 2011-to bersh, deipea pheruno godideipe vash KOKI-eski buti, detalipea o specifikune godornipya ko trin sherune drama e komunitetenge hakayengo: akcesi pe servisya, iranipe, thay iranipe. Phanglo e shtar evaluime kriterenca, on defininena o avutno:

- i. **Alosaripe thay keripe/kompozicia.** E Regulativa detalinla o panj KOKI-eske pozicie anglodikhlargya, baziripea pe mangipe e adekvatuna komunako (dikhlaripea oidentifikime mangipya baziripea pe godideipe kotar o KK): Sheruno e Ofisesko, Koordinatori thay Ofiseri vash komunitetenge hakaya thay integracia, thay Koordinatori thay Ofiseri vash stabiluno iranipe⁴³. Na si dispozicie phanglo e butyaripaske procesea vay selekciaki kriteriya vash KOKI-esko stafi. Palo sah, akava quqipe efektivepa pherdilo kotar KOKI-eske TeR thay olenge pashutne aneksya, kola dena butyako mothavipe vash sakoya specifikuni pozicia, sar vi prekal o Krisi vash Civiluno Servisi⁴⁴, kola regulinla o alosaripe e procesesko vash civilune butikerdutne.
- ii. **Resipe thay vasnipe.** Si klaro resipe e mehanizmesko, sar hramisalo ani introdukcia e Regulativaki, sherunipea te kontribuinel pe implementacia e mashkarthemutne halovipaske komunitetenge hakayengo thay instrumentya kola direktipea aplikingyona ani Kosova, e Krisesko vash Lokaluno Korkoro-Raipe thay o Krisi vash Promovipe thay garavipe e hakayengo e Komunitetengo thay olenge jenengo. E Regulativa pe ayni vaht phenla kay KOKI musay te garavel thay promovinel komunitetenge hakaya, sigurinla som akcesi ko servisya, thay kreirinla kondicie vash stabiluno iranipe⁴⁵.
- iii. **Mandati thay godornipya.** E Regulativa detalinla o obligacie thay godornipya e KOKI-eske: akcie kola phangyona komunitetenge hakayenca, e ulavde fokusipea vash iranipe, integraciako procesi thay akcesi ko servisya; adikeripe e databazako

⁴² KOKI Termya e Referencake – Standardune Operipaske Procedure, 21-to Aprili 2011, shayutno ko: http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/TeR_for_MOCRs-20110421-final-eng.pdf (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

⁴³ Regulativa vash KOKI, Artiklya 5 thay 6, *mayupre*, hramipe 20.

⁴⁴ Krisi vash Civiluno Servisi, *mayupre*, hramipe 30.

⁴⁵ Regulativa vash KOKI, Artiklo 1, *mayupre*, hramipe 20.

e informaciengo kola targetinena e komuniteten thay manushen kola benefitinena; thay koordinaciaki funkcia andar e komuna thay e relevantune centralune niveleske institucienca⁴⁶. Vash keripe akale obligaciengo thay godornipyengo e Regulativa rodla kay o KOKI te temelinel kontaktya e targetime manushenca kola ka benefitinen (misalake komuniteteske jene, irande manusha, paldime manusha ty); te inicinel evaluipe e komunitetenge hakayengo thay beneficiarenge mangipyengo (vay te laqharel o nakhle evaluipya); te koordininel thay ledeinel e relevantune akterenca; te inicinel evolviripe, monitoripe vay evaluipe vash proyekteske benefitipaske komunitetya; te fascilitinen komunitetengo kotorleipe pe hramipe e relevantune strategiengo, politikengo thay akciake planengo; te den godideipe (hramimo thay verbaluno) e KS-eske vay komunake ekzekutivune trupenge ko puqipya relevantune vash garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo; thay te inicinen publikuno resipe/nakhipe thay aktivitetiya e godinipaske vazdipasko⁴⁷.

E Regulativa specifikepa mothavla kay KOKI musay te kerel buti pe “pheruni koordinacia” e yaver trin komunitetenge kotorleipaske mehanizmenca; pe ayni vaht obliginla savore komunake sevalutnen te ledeinel pheripea e KOKI-ea, thay o KOKI te ledeinel e relevantune centralune institucienca⁴⁸.

- iv. **Raportipe thay monitoripe.** E Regulativa phenla kay o KOKI musay “te raportinel Komunake sheruneske”, thay te del regularune progreseske raportya komunake sheruneske, KS-eske thay centralune instituciengo; pe ayni vaht phenla kay Ofisesko Sheruno musay te hramienl bershuno raporti Komunake sheruneske thay KS-eske, thay te prezentinel detalimo raporti vash KOKI-eski buti ko sakova kedipe e KK-esko⁴⁹.

2.3 Polyengo yekhipe

E Konventa vash Eliminipe e Savore Diskriminaciake Formengo Mamuy o Juvla (KESDMJ)⁵⁰, koya direktipea aplikingyola ani Kosova⁵¹, rodla kotar o raipse te kerel “savore mangle bajakya, astaripea vi e legislativa, vash te sigurinel pheruno evolviripe thay anglipe e juvlengo” thay “te sigurinel e jivlengo, yekhipea sar o mursha, o hakaya [...] vash kotorleipe pe formulipe e raipaska politikako thay implementacia e upre lepardako thay te adikeren publikuno ofisi thay te performinen savore publikune funksie ko savore raipaske nivelya”⁵².

Juvlengo hakay vash yekhuno kotorleipe ko publikune puqipya pandar maybut forciringyola juvlengo yekhuno kotorleipe ko Kosovako legaluno rami prekal o Krisi

⁴⁶ *Yekhuno resursi.*, Artiklo 7.

⁴⁷ *Yekhuno resursi.*, Artiklya 8 thay 9.

⁴⁸ *Yekhuno resursi.*, Artiklo 4.

⁴⁹ *Yekhuno resursi.*, Artiklya. 3, 7 thay 8.

⁵⁰ Konventa vash Eliminacia e Savore Formengoe Diskriminaciako mamuy o Juvla, YN Generaluni Asamblea, 18-to Decembri 1979, shayutno ko:

<http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf> (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

⁵¹ KESDMJ si listimi mashkar o mashkarthemutne instrumentya kola hramingyona talo Artiklo 22 e Kosovaka konstituciako koya direktipea aplikingyola ani Kosova.

⁵² KESDMJ, Artiklya 3 thay 7, respektivetee, *mayupre*, hramipe 50.

vash Polyengo Yekhipa, kova phenla kay “yekhuno polyengo kotorleipe manglape te observyngol ko alosaripe e jenengo ko adekvatune koncilya, komitetya thay reprezentipaske trupe andar thay avriyal e Kosova, kotar e kompetentune institucie”, klarifikipea kay “yekhuno polyengo kotorleipe” konsideringyola te resol ano sure kote o kotorleipe ano institucie si 40 pe shel.⁵³ Maydur, o Krisi vash Civiluno Servisi, kova aplikingyola ani pozicia e TTK-esko thay KOKI-esko stafi, astarla o klaro angazhipa vash polyengo yekhipa⁵⁴. Ji kay o legaluno thay politikuno rami vash TTK, TSHKAK thay KOKI kerla specifikuno referipe vash polya, o KK-eske TeR thay Godideipaske drama solduy referinena pe “yekhuno treteripe” thay “polyengo balansi” ano keripe e KK-esko thay respektivitetea vash kandidatengo alosaripe⁵⁵.

2.4 Rezime e arakhipyengo

Kana redikhisalo pe relacia e shtar sherune kriterencaa (alosaripasko procesi thay keripe/kompozicia, resipe thay vasnipe, mandate thay godornipe, thay raportipe thay monitoripe), o legislativune baze e shtar mehanizmengo sila yekh gendo e klaro quqipyengo kola qalavna e shukar implementacia ko lokaluno niveli. Yekh yaveripe si e Regulative 2012 e Komunake Ofisengo vash Komunitetya thay Iranipe, koya sikavla mahatno progresi pe cidipe e legalune na klarifikaciengi vash mayhari yekh e mehanizmendar, sar si rekomandimo kotar OSCE-ko 2009-to raporti.⁵⁶

Ji kay alosaripaske procesya si sikavde harnipea, buderi mehanizmya pandar na silen godideipaske drama vash kandidatenge kriterya, termya e ofisesko, pelaripaske procedure thay/vay bajakya vash siguripe e transparencako ano decisiako anipe. E relevantuni legislacia na sikavla o resipe thay vasnipe e sah shtar mehanizmengo, pandar vastinela buhli qhib vash odova e TTK-esko thay KK-esko. Pe ayni vaht, o legalune dispozicie vash mandatya thay godornipya si telune: on si but limitime vash TTK, TSHKAK thay KK, thay numay listingya pe substatntivuni forma vash KOKI. O KOKI si pe ayni vaht yekhuno mehanizmi vash kaske e legislacia mothavla andrunerelacie mashkar shtar mehanizmya thay detalinla o raportipaske thay monitoripaske procedure, bizo temelipe ayeka sistemasko vash TTK, TSHKAK ose KK.

Evolviripe e sekondaruna legislaciako, konkretipea Administrativuni Instrukcia vash TTK, e Regulative vash KOKI, thay politikake dokumentya, konkretipea KK TeR thay Godideipaske drama, reprezentinla mahatno progresi. Palo sah mahatno quqipe aqhola, thay o vasno kontributi kerdo kotar politikune godideipaske drama si telardo kotar o fakti kay akala dokumentya na silen legislativuno zoralipe, kova shay te anel pe olengo teluno implementipe (dikhen Sekcia 3). Solduy postya e TTK thay TSHKAK si qalavde kotar o na theripe e substantivune detalengo vash o godornipya sar vi vash o sistemya e raportipaske thay monitoripaske.

⁵³ Krisi 2004/02 vash Polyengo Yekhipa ani Kosova, 19 Februari 2004, Artiklya 3.4 thay 3.2 respektivitetea. Pheruno teksti si shayutno ko http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2004_2_en.pdf (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

⁵⁴ Krisi vash Civiluno Servisi, Artiklya 3.1 thay Artiklo 5, 1.2 thay 1.9, *mayupre*, hramipe 30.

⁵⁵ KK TeR, Artiklo 4.1, *mayupre*, hramipe 37; KK Godideipaske drama, q. 8, *mayupre*, hramipe 38.

⁵⁶ 2009 Kotorleipasko Raporti, q. 27.

Ji na ekzistinela detalimo plani vash idealuno lokalune raipaske structure kola shay te sigurinen o pheruno garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo thay interesengo pe pashipe e mashkarthemutne standardenca, ano princiipi, o shtar ekzistime mehanizmya ani Kosova manglape te oven shayutne te den akava garavipe thay promovicia te sine kay funksioninena shukar. E obligativune KK-ea kova kerla buti sar kotor e legislativune krangengo e lokalune raipasko, o komunitetya si astarne ko decisiako anipe vash o puqipya kola qalavna olen ano savore komune, pe ayni vaht benefitipea kotar e lidershipeski pozicia e TSHKAK-esko ko nesave komune thay kanali vash garavipe e hakayengo kola si garantime e konstitucia kova dela akaya pozicia. Pe ayni vaht keripe buti sar kotor e ekzekutivuni krangenga e lokalune raipasko, o obligativuno KOKI kerla buti vash implementacia e praktikune bajakengo, pherde kotar lidershipeski pozicia e TKK-esko ko nesave komune. Palo sah, o na theripe e detalengo ano legaluno thay politikuno rami telarla e buti e mehanizmengi sar sahasardo sistemi vash lokaluni implementacia – o yekhuno na theripe e detalengo aqhavla efektivuno evaluipe olenge funksionipasko ano garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo thay interesengo. O maylugo evolviripe e legalune thay politikune ramesko vash shtar mehanizmya ovlay krucialuno vash Kosovake intstitucie te pheren pere obligacie.

3. REDIKHIPE E FORMIRIPESKO THAY FUNKCIONIPESKO E SHTAR MEKANIZMENGU

Sar phendilo may pre, o KOKI thay KK si obligativune vash savore komune, bi lelo pe kosideripe o gendo e komunitetenga populaciako. O specifikine pozicie e TKK-esko thay TSHKAK-esko siton rodime kotar o krisi numay ano komune kote o komunitetya kerna ji vay maybut desat 10 pe shel e total komunaka populaciako. Baziripea pe populaciako registripe kerdo ko 2011⁵⁷, si efta komune kola manglape te theren e pozicia e TKK-esko thay TSHKAK-esko – misalake kote komunitetengi populacia gendoa minoritaruni ko komunako niveli si ji vay maybut desat 10 pe shel.⁵⁸ Manglape te jangyol, palo sah, ji kay e populaciako registripe ko 2011-to dela o may saharde thay numay ofisialuna populaciako evaluipe ani Kosova, sine raportya e may telune nivelesko e kotorleipasko kotar adekvatune komunitetya, sherunipea Kosovake Srbya, Kosovake Roma, Kosovake Ashkaliye thay Kosovake Egipqanya, kola shay odoleske te oven talo-reprezentime ko adekvatuno puqipe.⁵⁹

3.1 Talosheruno e Komunako vash Komunitetya

Evaluipe e temelipasko

Pe generali, OSCE-ko evaluipe arakhla kay o TKK-eske pozicie sine temelime pe pashipe e relevantuna legislacia thay o rezultatya e 2011-to bershesko e populaciake registripasko, madam e komuna Gračanica/Graçanicë, koya na sila TKK ini palo rezultatya kay sila maybut desat 10 pe shel dizune kotar komunitetya gendoa minoritetya ko komunako niveli. Inkuraipea, thay p[er] pashipe e OSCE-ske 2009 rekomandipyenca⁶⁰ – ohto komune⁶¹ gele may dur desat legalune mangipyta, temelipea TKK-eske pozicie ini palo fakti kay olengi komunitetengi populacia, baziripea pe 2011-to registripe na evaluisale te nakhen o prago e 10 pe shelengo. Kotar 14 temelime TKK⁶², panj sine Kosovake albanyune (ano suro e Lipjan/Lipljan, kotar komuniteti gendoa minoriteti ani akaya komuna), shtar sine Kosovake Srbya,

⁵⁷ O populaciako registripe 2011 si shaytno ko: <http://esk.rks.gov.net/rekos2011/repository/docs/Report%20On%20Population,%20Households%20And%20Ho using%20%20Census%20In%20Kosovo%202011.pdf> (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

⁵⁸ Dragash/Dragaš, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gračanica/Graçanicë, Klokot-/Kllokot-, Novobërdë/Novo Brdo, Štrpce/Shtërpçë thay Prizren.

⁵⁹ Misalake, dikhen 'Minoritarune Komunitetya ko Kosovako 2011-to bershesko Populaciake Registripaske Rezultatya: Analize thay Rekomandipyta', Evropako Centro vash Minoritetenge Puqipyta (ECMI/ECMP) Kosovaki Politika Harnipea, 18-to Decembri 2012, shayutno ko: http://www.ecmikosovo.org/wp-content/Publications/Policy_briefs/2012-12_ECMI_Kosovo_Policy_Brief_-_Minority_Communities_in_the_2011_Kosovo_Census_Results_Analysis_and_Recommendations/eng.pdf (dikhlo ko 3-to Marti 2014).

⁶⁰ 2009 Kotorleipasko Raporti, Rekomandipyta, q. 27.

⁶¹ Gjilan/Gnjilane (dikhen hramipe 62 maytele), Kamenicë/Kamenica, Lipjan/Lipljan, Mamuşa/Mamushë/Mamuşa, Mitrovicë/Mitrovica, Obiliq/Obilić, Pejë/Peć thay Ranilug/Ranillug.

⁶² Janen kay TKK-eski pozicia ani Gjilan/Gnjilane puterdili ko 17-to Oktobri 2013 thay aqhili ayeka ji ko alosaripyta e avutne masekesko. Janipea kay o telaripe alo palo agor e 18-to maskune perodeske evaluipasko, akava redikhipe thay analiza astarla OSCE-ko monitoripe e Gjilan/Gnjilane TKK-eska poziciako funksionipe, thay e agorutne alosarde manusheske respodipyta ani anketa.

duy sine Kosovake Boshnyakya, duy sine Kosovake Turkya, thay yekh sine Kosovako Montenegri.⁶³

OSCE-ske dikhlarne raportinde kay o masekuno pokipe thay divuno pokipe e TTK-esko kerdilo korektipe thay regularitetea, thay kay o TTK sinele akcesi ko komunake resursya kola olenge manglonay vash olengi buti (misalake, kompyuterya, ofisesko than, telefonya, transporti thay yaver). O legaluno thay politikuno rami na specifikinla o alokipe e specifikune bujeteske resursengo e TTK-eske te finansinel aktivitetiya, palo sah ko palune shtar sure o OSCE arakhla kay TTK sinele akcesi ko pherune fondya vay specifikuno bujeti prekal Komunake Sherunesko ofisi. OSCE dikhlarne pe ayni vaht arakhle kay niyekh komuna na aprovingya specifikune TeR ose Butyako Mothavipe vash e pozicia e Komunake Talosherunesko; pe ayni vaht, niyekh TTK na evolvingya vay aprovingya butyako vay aktivitetengo plani.

Evaluipe e butyako/performansako

Pe generali, OSCE-ko evaluipe arakhla kay o TTK na kergya buti pe pashipe e Krisea vash Lokaluno Korkoro-Raipe. Inisoske ko akava suro o eskremno limitime detalya vash o krisi aqhavna substantivuno evaluipe,⁶⁴ OSCE-ko monitoripe konfirmingya kay o 14 temelime TTK performinde mayhari olenge bazikune godornipya, abokar kay on nakhnay ko olenge ofisya thay lele kotor ko regularune kedipya, astaripea vi komunaka asambleake kedipya.

Darakeripaske puqipy

Raportipe. O Krisi na rodla varesavo specifikuno raportipe kotar TTK, palo sah akava si o standarduno godornipe e savore civilune butikerdutnengo⁶⁵, thay soi mahatno vash korekcia thay transparenca ki TTK-eski buti. OSCE-ko monitoripe konfirmingya kay numay shtar e total 14 temelime TTK-endar raportinde vash olengi buti, sherunipea prekal verbaluno raportipe vay bi publikime hramime raportya Komunake sheruneske.

Mashkartemutno ledeipe vash garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo thay interesengo. Buderu anketime TTK kotar OSCE-ske dikhlarne phende kay olengi komunikacia e respektivuna komuna sine shukarni, numay duy olendar kola phende kay sinelen problemya pe leipe e televantuna informaciako pe vahti⁶⁶. OSCE-ske dikhlarne evaluinde kay pashe kvash e TTK-engo (ohto) sinelen efektivuno

---

⁶³ Dikh Aneksya 1 thay 2.

⁶⁴ O evaluipe kerdo kotar Aprili 2012 ji ko Oktobri 2013 na evaluingya TTK-eski buti vash o godornipya kola hramisale ani Administrativuni Instrukcia Gn. 2014/01(*mayupre*, hramipe 22), soske akava aprovisalo ano Januari 2014.

⁶⁵ Artiklo 5, Bazikune Principya vash Civiluno Servisi, 1.5 “Godornipe – Civilune Butikerdutne silen ogligacia te raportinen, mothaven, thay te theren shaipe te mothaven vash rezultipaske konsekvence kola avna kotar administrativune akcie, decizie thay naaktivipe”, Krisi vash Civiluno Servisi, *mayupre*, hramipe 30.

⁶⁶ Dikh Aneksi 5.

ledeipe e yaver komunitetenge kotorleipaske mehanizmenca.⁶⁷ Kotar deshu trin intervistime TKK-eske intervistime respodentya, o maybaro gendo (11) phende kay shukar ledeipe ekzistinlay mashkar shtar mehanizmya, inisoske duy raportinde kay akava ledeipe sine kishlo.⁶⁸

Qhibyako pashipe. OSCE-ske dikhlarne raportinde kay numay shtar TKK-eske pozicie buderipea sine qalavde kotar komunako na suksesti te pashol e qhibyake mangipyenca, sherunipea kana vakergyola vash vastipe e Bisanski vay Turkyuna qhibyako. Anketake respodipyia kola kedisale kotar TKK konfirminde akaya sebepyuni pozitivuni fotografia, thay niyekh na mothavgya vash bare problemya vash qhibyengo vastipe.⁶⁹

3.2 Talo Sheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya

Evaluipe e temelipasko

E TSHKAK-eski pozicia sine temelisali ko savore ehta komune kote 10 pe shel vay maybut e totaldizunengo sine kotar o komunitetya kola gendoa si minoritetya (baziripea pe 2011-to populaciako registripe).⁷⁰ Pe ayni vaht, o yaver ohto komune temelinde TSHKAK-eske pozicie ini soske na reste o 10 pe shelengo prago, inisoske yekh sila e pozicia puterdi palo TSHKAK mekhla e buti ko Septembri 2012.⁷¹ Sar manglo, savore alosarde TSHKAK sine kotar o komunitetya kola gendoa sine minoritetya ani adekvatuni komuna. Kotar 14 e TSHKAK-engu ano olenge pozicie ko Oktobri 2013, trin sine Kosovake Albanya, trin sine Kosovake Boshnyakya, trin sine Kosovake Egipqanya, trin sine Kosovake Turkya thay duy sine Kosovake Srbya.⁷²

OSCE-ske dikhlarne raportinde kay o masekuno thay divuno pokipe e TKK-eske kerdile korekcia thay regularitetea, thay kay pe generali on sinelen shukar akcesi pe resursya kola manglonay vash olengi buti, inisoske nesave problemya sikavdile ko shtar sure phanglo e na theripea e ofiseske thanesko, thay akcesi pe kompyuterya thay telefonya. Ji kay o legaluno thay politikuno rami na specifikinela o alokipe e specifikune bujeteske resursengo kay o TSHKAK te finansirinel aktivitetetya, ko shov sure on sinelen akcesi pe fondya prekal KS-esko bujeti vay komunako Sherune Finansieresko Ofisi.

Evaluipe e butyako/performansako

---

⁶⁷ Vash evaluipasko resipe, 'efektivuno ledeipe' definisalo sar "regularuno thay suksesuno yaveripe e informaciako, som kediya, koordinime akcie, duyriguno phikodeipe vash varesavi avokacia/lobi vash politike vay decisive andar e komuna ty".

⁶⁸ Dikh Aneks 5.

⁶⁹ *Yekhuno resursi*.

⁷⁰ Dragash/Dragaš, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gračanica/Graçanicë, Klokot/Kllokot, Novobërdë/Novo Brdo, Prizren and Štrpce/Shtërpçë.

⁷¹ Gjakovë/Đakovica, Gjilan/Gnjilane, Istog/Istok, Kamenicë/Kamenica, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština, Mitrovicë/Mitrovica thay Ranilug/Ranillug (inisoske akaya pozicie meklili puterdi palo mekhipe e butyako ko Septembri 2012).

⁷² Dikh Aneksya 1 thay 2.

Pe generali, OSCE-ske dikhlarne arakhle kay TSHKAK operinenay pe pashipe e olenge statuseske godornipyenca, misalake kotorleipe ko komunaka asambleake kedipyay; numay pe yekh drom akava na sine o suro, sar o sebepi e puterda poziciako. Ko trin sure, specifikune TeR vay Butyako Mothavipe sine evolvirime vay adoptime kotar e komuna vash e pozicia, thay ko duy sure e buti vay aktivitetesko plani sine evolvirimo vay aprovimo.

Darakeripeske puqipya

Raportipe. O Krihi na rodela varesavo specifikuno raportipe kotar TSHKAK, palo sah, akava si o standardikano godornipe e savore alosarde sevaliutnengo, thay si mahatno vash korektcia thay transparenca ani buti e TSHKAK-eski. OSCE-ko monitoripe konfirmingya kay numay duy e sah 14 alosarde TSHKAK-endar raportinde vash olengi buti; akava sine pe verbaluni forma numay pe yeh suro, thay Komunake sheruneske ko duyto.

Mashkarthemutno ledeipe vash garavipe thay promovipe e komunutetenge hakayengo thay interesengo. Buderi (desh) e anketirime TSHKAK-endar kotar OSCE-ske dikhlarne ohende kay olengi komunikacia e respektivuna komuna sine shukarni, thay niyekh na mothavgya varesave problemya pe leipe e relevantuna informaciako.⁷³ OSCE-ske dikhlarne evaluinde kay 11 TSHKAK ledeinenay efektivepea e yaver komuniteteske kotorleipaske mehanizmenca⁷⁴, thay baro gendo (11) e intervistime TSHKAK-endar phende kay shukar ledeipe ekzistinlay mashkar shtar mehanizmya,⁷⁵ inisoske raportisale nesave problemya pe informaciako ulavipe.

Qhibyako pashipe. OSCE-ske dikhlarne raportinde seriozune problemya vay puqipya pe qhibyengo vastipe kola silen statusi e ofisialune vastipaskonumay phanglo yekhe TSHKAK-eska pozicia; o yaver intervistime TSHKAK konfirminde OSCE-ske dikhlarnenge generalitetea pozitivuni konkluzia kay buderi e TSHKAK-endar na arakhlona e problemencar inisoske o komune na respektinena olenge obligacie vash qhibyengo vastipe⁷⁶.

3.3 Komiteti vash Komunitetya

Evaluipe e temelipasko thay keripasko/kompoziciako

Kotar 34 anketirime komune, OSCE-ske dikhlarne arakhle kay savore temelinde KK, thay generalitetea pashe savore sine pe pashipe e legalune rammea. Numay trin KK dikhlile kay sinelen seriozune funksionipaske problemya, shay pe na suksehi vash kedipyengo adikeripe⁷⁷ ose pe nanipe e komunitetenge reprezentengo⁷⁸. Palo sah, kana KK jenipe evaluisalo palo 2011-to populaciako registripe, savore KK na sinelen

⁷³ Dikh Aneksi 5.

⁷⁴ *Mayupre*, hramipe 67.

⁷⁵ Dikh Aneksi 5.

⁷⁶ *Yekhuno resursi*.

⁷⁷ Kačanik/Kačanik.

⁷⁸ Hani i Elezit/Ellez Han, kola totalipea sine thanime kotar Albanya; thay Parteš/Partesh, kola totalipea sine thanime kotar Kosovake Srbya.

komunitetenge reprezenten kola hramisale sar rezidentune ani komuna pe populaciako registripe; inisoske hramisalo yekh harno gendo e komunitetenge jenengo, KK-esko representi si dikhlardo e Krisea.

O 34 temelime KK sinelen total 230 jene. Pe generali, o maybaro kotor e KK-esko sine jene kotar Kosovako Albanyuno (102), phiravde kotar Kosovako Srbyuno (50), Kosovako Ashkalyuno (21) thay Kosovako Romano (20), thay pe ayni vaht yaver Kosovake komunitetesko e pashe desh vay may hari jenencar ano KK ani sah Kosova. O analize vash "na theripe e" KK jenengo (misalake KK-esko quqipe kova musay te therel jenen kotar adekvatuno komuniteti baziripea pe 2011-to bershesko populaciako registripe kola jivdinena ani sakoya komuna, numay na silene), mothavgya kay Kosovake Boshnyakya thay Kosovake Turkya sine maybut qalavde, ovipea sahipea na reprezentime kotar KK ano 23 thay 20 komune respektivitetea, ini palo olengo registrimo jivdipe ano odola komune; Kosovake Egipnqanya, Kosovake Goranya na sine reprezentime ko KK ano 15 kotar 14 komune kote on jivdinena, respektivitetea; Kosovake Ashkaliye na sine reprezentime ko KK ano 13 komune kote on jivdinena; thay solduy Kosovake Srbya thay Kosovake Roma na sine reprezentime ko KK ko ohto komune kote on jivdinena.⁷⁹

Ko savore sure numay yekh⁸⁰, KS adoptingya komunako statute vash te del e KK-eske e operacia thay funkcia, thay ko ehta sure KS-ya adoptinde TeR kay mayluge te phiraven e buti e KK-eska butyako⁸¹. Phanglo e nominiripea thay selekciake procedurenca vash KK-eske jene, KK-esko Sheruno thay Talosheruno, o mangle procedure⁸² phiravdile ko 23 sure, inisoske OSCE-ske dikhlarne identifikinde problemya ko enya sure⁸³.

OSCE-ske dikhlarne arakhle kay o masekuno thay divuno pokipe e KK-eske jenengo sine pokimo korektipea thay regularitetea (sar si adoptimo pe komunake statuty) ko buderi sure (29), numay raportinde specifikune problemya ko trin komune⁸⁴. Akcesi ko adekvatune komunake resursya vash phikoipe e KK-eska butyako (sar si o transporti, kompyuterya, telefonesko thay ofisesko akcesi, ty.) phendilo kay sine may problematikuno: OSCE-ske dikhlarne arakhle kay shtar KK⁸⁵ sinelen numay kotoruno akcesi ko ayeka resursya, thay kay 12 KK⁸⁶ na sinelen akava akcesi. Ji kay o KK pe generali na silen specifikune bujeteske lenya vash aktivitetya, ko duy sure⁸⁷ on

---

⁷⁹ Dikh Aneksi 3.

⁸⁰ Pejë/Peć.

⁸¹ Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica, Gllgovc/Glogovac, Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Istog/Istok, thay Pejë/Peć.

⁸² Sar si detalimo ko KK TeR, Artiklya. 4.1, 4.2, 4.3 thay 6, *mayupre*, hramipe 37.

⁸³ OSCE-ske dikhlarne evaluinde kay o nominipaske thay alosaripaske procedure na phiravdile pheripea ano Štrpce/Shtërpçë, Parteš/Partesh, Klokot/Kllokot, Junik, Prishtinë/Priština, Lipjan/Lipljan, Obiliq/Obilić, Malishevë/Mališevo thay Rahovec/Orahovac.

⁸⁴ Dragash/Dragaš, Lipjan/Lipljan, thay Deçan/Deçane.

⁸⁵ Kaçanik/Kaçanik, Štrpce/Shtërpçë, Mitrovicë/Mitrovica and Mamuşa/Mamushë/Mamuşa.

⁸⁶ Viti/Vitina, Kamenicë/Kamenica, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn, Prishtinë/Priština, Shtime/Štimlje, Lipjan/Lipljan, Gračanica/Gračanicë, Obiliq/Obilić, Prizren, Dragash/Dragaš, thay Rahovec/Orahovac.

⁸⁷ Pejë/Peć thay Shtime/Štimlje.

sinelen akcesi ko pheruno komunako fondi pedral opracionaluno minimumi (divune pokipyra, hramipasko materiali, ty.).

Evaluipe e butyako/performansako

Mayhari desar kvash e KK-engo temelinde (13)⁸⁸, evolvirinde vay aprovinde specifikune butyake vay aktivitetenge planya desar e legislacia, MLRA dende TeR thay godideipaske drama. Pe generali, palo sah, OSCE-ske dikhlarne evaluinde kay pashe duy-trinto e KK-engo operinenay pe pashipe e TeR, arakhipea kay 23 sine generalipea pe pashipe, efa⁸⁹ kotoripea pe pashipe, thay shtar⁹⁰ na operinenay shukaripea.

Vash te dengyol may detalimo mothavipe e butyako/performansako, OSCE-ske dikhlarne identifikinde yekh gendo e substantivune obligaciengo kotar legislativuno thay politikuno rami vash o sebepi e evaluipasko e KK-enge butyako vash 18 masekuno periodi kotar Aprili 2012 ji ko Oktobri 2013. Arakhipea kay mashkar duy-trinto ji trin-shtarto e savore KK-engo sine talo-performipe mashkay yekh gendo e sherune thavdengo, OSCE-ske dikhlarne kerde e avutni evaluacia:

Substantivune butya	Gn. e notadeime KK-go kola kerde buti ko nakhlo bersh	Peshelipe e notadeime KK-go kola kerde akaya buti
Deipe e godideipaske dromengo e komunake trupengo vash garavipe/promovipe e komunitetenge hakayengo ⁹¹	9 ⁹²	26%
Sikavipe e rekomandipyengo vash specifikune puqipya phanglo e garavipea/promovipea e komunitetenge hakayengo ko komunake trupe ⁹³	14 ⁹⁴	42%
Redikhipe e komunake agorutne bershune bujetesko ⁹⁵	11 ⁹⁶ (Rekomandipya dendile ko 2 sure ⁹⁷)	32%
Avokacia vash yekhuon komunitetengo reprezentipe andar komunako civiluno servisi ⁹⁸	8 ⁹⁹	24%

⁸⁸ Ferizaj/Uroševac, Viti/Vitina, Glogoc/Glogovac, Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Vushtrri/Vucitrn, Istog/Istok, Klinë/Klina, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština, Suharekë/Suva Reka, Malishevë/Malisevo thay Prizren.

⁸⁹ Hani i Elezit/Elez Han, Skenderaj/Srbica, Mitrovicë/Mitrovica, Deçan/Deçane, Gjakovë /Đakovica, Junik thay Dragash/Dragaš.

⁹⁰ Kaçanik/Kaçanik, Obiliq/Obilić, Mamuša/Mamushë/Mamuša thay Rahovec/Orahovac.

⁹¹ Kriji vash Lokaluno Korkoro-Raipe, Art. 53.2, *mayupre*, hramipe 3.

⁹² Ferizaj/Uroševac, Gjilan/Gnjilane, Hani i Elezit/Elez Han, Istog/Istok, Klokot-/Kllokot-Mitrovicë/Mitrovica, Prizren, Ranilug/Ranillug thay Vushtrri/Vučitrn.

⁹³ Kriji vash Lokaluno Korkoro-Raipe, Art. 53.2, *mayupre*, hramipe 3, thay KK TeR, Art.s.5.1, 5.2, 5.3, 7.7, 7.8, 7.9, 7.11, 8.1, 8.2, 8.3, *mayupre*, hramipe 37.

⁹⁴ Ferizaj/Uroševac, Hani i Elezit/Elez Han, Gjilan/Gnjilane, Podujevë/Podujevo, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn, Deçan/Deçane, Gjakovë /Đakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina, Pejë/Peć, Suharekë/Suva Reka, Malishevë/Mališevo thay Prizren.

⁹⁵ KK TeR, Art.5.2, *mayupre*, hramipe 37.

⁹⁶ Dragash/Dragaš, Hani i Elezit/Elez Han, Gjakovë /Đakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina, Lipjan/Lipljan, Mamuša/Mamushë/Mamuša, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština, Skenderaj/Srbica and Vushtrri/Vucitrn.

⁹⁷ Pejë/Peć thay Skenderaj/Srbica.

Aranzhipe e shaipyengo vash komuniteteya te len kotor pe hramipe e strategiengo thay politikengo ¹⁰⁰	4 ¹⁰¹	12%
Monitoripe thay raportipe ko KS vash implementacia e komunitetenge proyektengo ¹⁰²	4 (thay yekh kotoripea) ¹⁰³	14%
Konsultacia thay/vay koordinacia e KOKI-ea vash selekcia e proyektengi pe komunitetengo benefiti ¹⁰⁴	15 ¹⁰⁵	45%

Darakripeske sure

Raportipe. Ji kay na si legaluno obligipe vash KK raportipe, KK TeR astarela o mangipya te raportinel sakova shov masek ano KS vash e KK-ki buti thay te ikalel o hramimo bershuno raporti vash olengi buti ano promovipe e komunitetenge hakayengo¹⁰⁶. OSCE-ke dikhlarne arakhle kay ano nesave e 34 formirime KK kerde ayekha raportipe: numay efta KK raportinde sakova shov masek ano KS¹⁰⁷, thay numay enya ikalde hramimo bershuno raporti¹⁰⁸.

Andruno ledeipe vash garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo thay interesyengo. Buderu KK jene kola rodlardile kotar OSCE-ke dikhlarne mothavde kay olengo KK komunikipe olenga respektivuna komuna sine laqho, thay kay informacia vay dokumenti kay on mangle dendile regularune pe vahti, ini kay ekvash e intervistimengo raportinde problemya ani akaya rig.¹⁰⁹ OSCE-ke dikhlarne notadeinde kay 22 KK efektivune ledeinde e yaver kotorleipeske mekanizmenar¹¹⁰, thay buderu e KK intervistime jenengo vakerde kay shukarno ledeipe egzistingya mashkar o shtar mekanizmya¹¹¹. Numay, OSCE arakhla kay trin e KK na ledeinena efektivune, thay rodlaripe respodinela o hramime specifikune sfide ani akaya umal, mothavindoy kay akala laqharipya siton musayutne ano yekh gendo e komunengo.

Qhibyengo vastipe. OSCE-ke dikhlarne raportinde vash o gendo e problemyengo vay surengo phanglo e qhibyake vastipea ano ofisialuno vastipe ano numay panj KK, e

⁹⁸ KK TeR, Art.5.2, *mayupre*, hramipe 37.

⁹⁹ Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica, Mitrovicë/Mitrovica, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn, Lipjan/Lipljan, Prizren thay Rahovec/Orahovac.

¹⁰⁰ KK TeR, Art.5.2, *mayupre*, hramipe 37.

¹⁰¹ Vushtrri/Vučitrn, Istog/Istok, Klinë/Klina thay Prizren.

¹⁰² KK TeR, Art.5.2, *mayupre*, hramipe 37.

¹⁰³ Mitrovicë/Mitrovica, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn and Prizren, thay Istog/Istok partially.

¹⁰⁴ KK TeR, Art.5.2, *mayupre*, hramipe 37.

¹⁰⁵ Kamenicë/Kamenica, NovoBrdo/Novobërdë, Parteš/Partesh, Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn, Deçan/Deçane, Gjakovë /Đakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština, Prizren thay Rahovec/Orahovac.

¹⁰⁶ KK TeR, Art.5.2 thay 5.3, *mayupre*, hramipe 37.

¹⁰⁷ Hani i Elezit/Elez Han, Glogoc/Glogovac, Gjakovë /Đakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina, Pejë/Peć thay Prizren.

¹⁰⁸ Vash o 2012: Hani i Elezit/Elez Han, Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn, Istog/Istok, Klinë/Klina, Prishtinë/Priština thay Lipjan/Lipljan.

¹⁰⁹ Dikh Aneksi 5.

¹¹⁰ *Mayupre*, hramipe 67.

¹¹¹ Dikh Aneksi 5.

pherune trin arakhle harne surencar.¹¹² Ayekha kay, problemi e qhibyenge vastipesko na sine hramimo aqhavipe vash KK funksionipe, thay o gndipyra kola lelele kotar KK jene konfirminde o generalune pozitivune konkluzie.¹¹³

3.4 Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe

Notadeipe vash formiripe thay kompozicia

Sar kotar e introdukcia e relevantuna legislaciako pe 2010, KOKI formirisale ano 31 komune.¹¹⁴ Pashe akaleske, yekh gendo akale KOKI formirisale nakorektune: OSCE-ke dikhlarne arakhle kay 9¹¹⁵ na siton ano pheripe e stafeske mangipyencar,¹¹⁶ thay akala 16¹¹⁷ na reste te penjaren ko sasutnipe thay astaren e KOKI ano komunake statuty sar manglola.¹¹⁸

Buderi e komunengo (21) miratinde specifikuno TeR thay astarde e KOKI andar olnge komunake organogramya¹¹⁹, thay pashe ekvash (17) evolvirinde vay miratinde o aktivitetengo plani.¹²⁰ Pe generali, OSCE-ke dikhlarne notadeinde kay o sah KOKI silen akcesi ano komunake resursya vash te azhutinen olengi buti¹²¹, numay ano efa specifikune sure arakhle akala resursya kay na siton musayutne¹²². Yekhune, OSCE-ke dikhlarne dikhlarde kay o sah pokipyra thay divune pokipyra vash KOKI stafi dikhlile kay kergyona korektune, ini kay o stafi mothavde e OSCE-ke nesave nalekanipyra phanglo e musyaripea akale pokipyengo. Ano buderi sure, KOKI

¹¹² Dikhlaripe identifikyngya problemya ano NovoBrdo/Novobërdë, Vushtrri/Vučitrn, Junik, Obiliq/Obilić and Prizren, thay harne problemya ano Štrpce/Shtërpçë, Klinë/Klina thay Dragash/Dragaš.

¹¹³ Dikh Aneksi 5.

¹¹⁴ Ani Malishevë/Mališevo numay o Komunako Sevalutno vash Komunitetya thay Iranipe sine butyardo pe agor e bershesko 2012 te kerel buti e relevantune harne gendoa e komunitetengo ano numerikuno minoriteti ani akaya komuna, koya sar si pe 2011 registripe sine 0.1% olake thanutnengo.

¹¹⁵ Deçan/Deçane, Junik, Kaçanik/Kaçanik, Hani i Elezit/Elez Han, Glogoc/Glogovac, Gračanica/Graçanicë, Malishevë/Mališevo, Podujevë/Podujevo thay Suharekë/Suva Reka.

¹¹⁶ Regulative vash KOKI, Art. 5 thay 6, *mayupre*, hramipe 20.

¹¹⁷ Deçan/Deçane, Dragash/Dragaš, Gjakovë /Đakovica, Gračanica/Graçanicë, Junik, Kaçanik/Kaçanik, Hani i Elezit/Elez Han, Kamenicë/Kamenica, Lipjan/Lipljan, Malishevë/Mališevo, Mamuşa/Mamushë/Mamuşa, Mitrovicë/Mitrovica, Pejë/Peć, Prizren, Shtime/Štimlje thay Suharekë/Suva Reka.

¹¹⁸ Regulative vash KOKI, Artiklo 3.2, *mayupre*, hramipe 20.

¹¹⁹ *Yekhuno resursi*, Artiklo 10.4: Gjilan/Gnjilane, Glogoc/Glogovac, Gračanica/Graçanicë, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Istog/Istok, Junik, Kamenicë/Kamenica, Klinë/Klina, Klokot/Kllokot, Lipjan/Lipljan, Mitrovicë/Mitrovica, Novo Brdo/Novobërdë, Obiliq/Obilić, Parteş/Partesh, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priština, Rahovec/Orahovac, Ranilug/Ranillug, Shtime/Štimlje, Skenderaj/Srbica thay Vushtrri/Vučitrn.

¹²⁰ *Yekhuno resursi*, Artiklo 7.1.4: Glogoc/Glogovac, Gračanica/Graçanicë, Istog/Istok, Junik, Klinë/Klina, Lipjan/Lipljan, Mitrovicë/Mitrovica, Novo Brdo/Novobërdë, Pejë/Peć, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priština, Prizren, Ranilug/Ranillug, Shtime/Štimlje, Skenderaj/Srbica, Suharekë/Suva Reka thay Vushtrri/Vučitrn.

¹²¹ *Yekhuno resursi*, Artiklo 10.1.

¹²² Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Glogoc/Glogovac, Kamenicë/Kamenica, Mamuşa/Mamushë/Mamuşa, Podujevë/Podujevo, Prizren thay Rahovec/Orahovac.

silen akcesi ano olengo korkoro bujeti vay bujeteske lenya¹²³, numay ano shov sure¹²⁴ na sine.

Pe totali e 147 stafeske jenengo sine butyarne ano KOKI ani sah e Kosova. May uqi proporcja e KOKI stafesko sine kotar o Kosovako Serbyuno komuniteti (56), e duyto may bare gendoa kotar Kosovako Albanyuno komuniteti (33), phiravdo kotar Kosovako Boshnyakuno komuniteti (18), thay Kosovako Ashkalyuno thay Kosovako Romano komuniteti (12 thay 11, respektivune), ayekha vi yekh harno gendo e stafesko kotar o yaver komunitetya.

Notadeipe e performancako

Ano generaluno dikhipe, OSCE-ke dikhlarne dikhlarde kay o buderi e KOKI kerena buti ano phanglipe e regularune ramea thay butyake planyencar, deindoy nota vash problemya ani akaya rig numay vash eфта ofisy¹²⁵. Te keren may detalimo hramipe e performancako, OSCE-ke dikhlarne identifikinde o gendo e substantivune butyengo kotar e legislacia thay politikako rami vash o resipya e notadeipesko e KOKI-ge butyengo ano 18 masekuno periodi kotar Aprili 2012 ji pe Oktobri 2013. Arakhindoy akava, ko sasutnipe, mashkar ekvash thay trin kotora KOKI implementingya o may mandatime butya, OSCE-ke dikhlarne kerde o notadeipe sar si pe nakhipe:

Substantivune butya	Gd. e notadeime KOKI-go kola kerde buti ko nakhlo bersh	Peshelipe e notadeime KOKI-go kola kerde akaya buti
Keripe e kontaktyengo e sah komunitetencar thay vijaipeske kategorie (misalake. Irande, irande personya vay socialune sure kotar komunitetya ano numerikuno minoriteti ani mangli komuna). ¹²⁶	33 <i>(Ini kay sine nesave dikhlaripya phanglo e kishle kontaktyencar e Kosovake Romane, Kosovake Ashkalyune thay Kosovake Egipqanyune komunitetyencar)</i>	100%
Notadeipe vash komunitetenge hakaya / vijaipeske mangipya (vay laqharipe e may angle notadeipesko). ¹²⁷	23 ¹²⁸ <i>(Ini kay si hramipe kay o notadeipe buti ver sine limitimo, lelo kotar spoecifikune komunitetya, numay vash iranipeski grupa, vay vash o</i>	70%

¹²³ Regulativa vash KOKI, Art.10.1, *mayupre*, hramipe 20.

¹²⁴ Deçan/Deçane, Gračanica/Gračanicë, Junik, Malishevë/Mališevo, Mamuša/Mamushë/Mamuša thay Suharekë/Suva Reka.

¹²⁵ Dikhlaripe identifikingya kay Deçan/Deçane thay Malishevë/Mališevo KOKI na kerela buti sar si pe Regulativa 02/2010 olenge butyake planesko, thay kay o dikhle KOKI kerena buti numay ano nesave kotora phanglo akale dokumentyencar: Kaçanik/Kaçanik, Hani i Elezit/Elez Han, Mitrovicë/Mitrovica, Prizren thay Dragash/Dragaš.

¹²⁶ Regulativa vash KOKI, Art.7, *mayupre*, hramipe 20; KOKI TeR, Qhand II, Art. 3.1, *mayupre*, hramipe 42.

¹²⁷ KOKI TeR, Qhand II, Art. 3.3, *mayupre*, hramipe 42.

¹²⁸ Ferizaj/Uroševac, Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica, Ranilug/Ranillug, Novo Brdo/Novobërdë, Partesh/Partesh, Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Vushtrri/Vučitrn, Deçan/Deçane, Gjakovë/Đakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština, Shtime/Štimlje, Lipjan/Lipljan, Gračanica/Gračanicë, Obiliq/Obilić, Suharekë/Suva Reka, Malishevë/Mališevo, Mamuša/Mamushë/Mamuša thay Rahovec/Orahovac.

	<i>specifikune projektuya vay donatorya).</i>	
Koordinipe thay ledeipe e relevantune interesime rigencar (misalake. Phanglipe mashkar BRO, donatorya thay vijayutne, ty.). ¹²⁹	27 ¹³⁰ (3 numay ji pe yekh masa ¹³¹)	82%
Evolviripe, monitoripe vay evaluipe e proyektengo kay vijainena o komunitetya. ¹³²	15 ¹³³	45%
Lokhyaripe e komunitetenge kotorleipesko ano evolviripe e relevantune strategiengo / politike / akciake planya. ¹³⁴	10 ¹³⁵	30%
Monitoripe e politikengo relevantune pe garavipe/promovipe thay komunitetenge hakaya vay specifikune vijaipya. ¹³⁶	16 ¹³⁷ (3 numay ji pe yekh masa ¹³⁸)	48%
Provizia e godideipeski (hramimo vay verbalune) ano KS vay komunake ekzekutivune organya vash sure relevantune vash garavipe/promovipe e komunitetenge hakayengo. ¹³⁹	15 ¹⁴⁰	45%
Kotorleipe e publikako vay godinipesko vazdipe e komunitetencar thay specifikune vijaipeske grupe. ¹⁴¹	22 ¹⁴²	67%

¹²⁹ Regulativa vash KOKI, Art.4, *mayupre*, hramipe 20; KOKI TeR, Qhand II, Art. 3.2, *mayupre*, hramipe 42.

¹³⁰ Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica, Ranilug/Ranillug, Novo Brdo/Novobërdë, Partesh/Partesh, Klokot/Kllokot-, Glogoc/Glogovac, Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn, Deçan/Deçane, Gjakovë /Đakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština, Shtime/Štimlje, Lipjan/Lipljan, Gračanica/Gračanicë, Obiliq/Obilić, Suharekë/Suva Reka, Malishevë/Mališevo, Mamuşa/Mamushë/Mamuşa, Prizren, Dragash/Dragaş thay Rahovec/Orahovac.

¹³¹ Vushtrri/Vučitrn, Malishevë/Mališevo thay Dragash/Dragaş.

¹³² KOKI TeR, Qhand II, Art. 3.4, *mayupre*, hramipe 42.

¹³³ Ferizaj/Uroševac, Kamenicë/Kamenica, Partesh/Partesh, Vushtrri/Vučitrn, Deçan/Deçane, Dragash/Dragaş, Gjakovë /Đakovica, Istog/Istok, Junik, Klinë/Klina, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština, Lipjan/Lipljan, Suharekë/Suva Reka and Rahovec/Orahovac. Istog/Istok, Klinë/Klina thay Prishtinë/Priština.

¹³⁴ Regulativa vash KOKI, Artiklo7, *mayupre*, hramipe 20.

¹³⁵ Ferizaj/Uroševac, Novo Brdo/Novobërdë, Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Istog/Istok, Klinë/Klina, Prishtinë/Priština, Shtime/Štimlje, Lipjan/Lipljan thay Prizren.

¹³⁶ Regulativa vash KOKI, Artiklo 4, *mayupre*, hramipe 20, thay KOKI TeR, Qhand II, Artiklo 3.5, *mayupre*, hramipe 42.

¹³⁷ Ranilug/Ranillug, Novo Brdo/Novobërdë, Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Vushtrri/Vučitrn, Deçan/Deçane, Istog/Istok, Junik, Klinë/Klina, Shtime/Štimlje, Lipjan/Lipljan, Gračanica/Gračanicë, Suharekë/Suva Reka, Prizren, Dragash/Dragaş thay Rahovec/Orahovac.

¹³⁸ Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo thay Rahovec/Orahovac.

¹³⁹ Regulativa vash KOKI, Artiklo 7.1.7, *mayupre*, hramipe 20; KOKI TeR, Qhand II, Artiklo 3.6 thay Artiklo 3.7, *mayupre*, hramipe 42.

¹⁴⁰ Kamenicë/Kamenica, Novo Brdo/Novobërdë, Podujevë/Podujevo, Skenderaj/Srbica, Deçan/Deçane, Gjakovë /Đakovica, Istog/Istok, Junik, Klinë/Klina, Pejë/Peć, Shtime/Štimlje, Lipjan/Lipljan, Suharekë/Suva Reka, Prizren thay Rahovec/Orahovac.

¹⁴¹ KOKI TeR, Qhand II, Artiklo 3.8, *mayupre*, hramipe 42.

¹⁴² Ferizaj/Uroševac, Viti/Vitina, Gjilan/Gnjilane, Ranilug/Ranillug, Partesh/Partesh, Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Deçan/Deçane, Gjakovë/Đakovica, Istog/Istok, Junik, Klinë/Klina, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština, Shtime/Štimlje, Lipjan/Lipljan, Gračanica/Gračanicë, Obiliq/Obilić, Suharekë/Suva Reka, Malishevë/Mališevo, Prizren thay Dragash/Dragaş.

Darakeripeske sure

Raportipe thay transparenca. OSCE-ke dikhlarne arakhle kay 27 e 33 formirime KOKI raportinde regularune andar e komuna sar manglola, leindoy ktor andar o bershuno raporti,¹⁴³ ini kay ano 11 komune sine raportya publikune shayutne.¹⁴⁴

Andruno ledeipe vash garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo thay interesyengo. Buderu (71 pe shel) e KOKI stafesko kola rodlardile ktor OSCE-ke dikhlarne mothavde kay olengo komunikipe olenge respektivune komunencar sine laqho, thay kay informacie vay dokumenti kay manglilo olenge lele regularune pe vahti, ini kay ano nesave kotora e intervisitime jenengo raportisale problemya.¹⁴⁵ Yekhune, buderu (70 pe shel) e KOKI stafesko shunena kay o shukarno ledeipe egzistinla e yaver trin mekanizmencar,¹⁴⁶ e konkluzia phikoimi ktor OSCE-ke dikhlarne kola arakhle 24 KOKI kola efektivune ledeinena¹⁴⁷ e yaver mekanizmencar ani komuna. Numay, OSCE-ke dikhlarne dikhlarde o nanipe e ayekha ledeipesko ktor pashe trin KOKI, mothavindoy kay laqharipya siton musayutne ano yekh gendo e komunengo.

Qhibyengo halovipe. OSCE-ke dikhlarne raportinde problemya vay sure phanglo e qhibyake vastipea ano ofisialuno vastipe ano numay panj KOKI,¹⁴⁸ thay akava problemi e qhibyenge vastipesko na sine hramimo aqhavipe vash KOKI funkcionipe; gndipya kedime ktor KOKI stafeske jene konfirminde akala generalune pozitivune konkluzie¹⁴⁹.

3.5 Polyengo yekhipe

Polyengo yekhipe andar o sah mekanizmya sine kishlo, potencialune rumindo o mekanizmengo gatisaripe kay efektivune te identifikinen thay adresinen buti ver but ververutne sure kay arakhna e murshen thay juvlen, qhave thay qhaya ano komunitetya kay on repreznetinena. Sah e mekamizmendar shay akava te adoptinen afirmativune mase vash te laqharen olengo polyengo yekhipe.

O postya e TKK thay TSHKAK sine savaht ekskluzivune dominime ktor o mursha, e numay yekha juvla ano TKK thay juvli ano TSHKAK, ani Mamuşa/Mamushë/Mamuša thay Mitrovicë/Mitrovica respektivune.¹⁵⁰ Ji kay o alosaripe vay leipe decisinela o

---

¹⁴³ Regulativa vash KOKI, Art.7.1.7, *mayupre*, hramipe 20.

¹⁴⁴ Viti/Vitina, Kamenicë/Kamenica, Novo Brdo/Novobërdë, Glogoc/Glogovac, Mitrovicë/Mitrovica, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vuçitrn, Gjakovë/Đakovica, Klinë/Klina, Pejë/Peć thay Prishtinë/Priština.

¹⁴⁵ Dikh Aneksi 5.

¹⁴⁶ *Yekhuno resursi*.

¹⁴⁷ *Mayupre*, hramipe 67.

¹⁴⁸ Dikhlaripe identifikingya problemya ani Mitrovicë/Mitrovica, Prishtinë/Priština, Gračanica/Graçanicë, Suharekë/Suva Reka thay Prizren.

¹⁴⁹ Dikh Aneksi 5.

¹⁵⁰ Dikh Aneksi 2. Bibahtake, akava sito reflektivune ktor komunako lidershipi ani sah e Kosova may generalune ano periodi e notadeipesko, e na juvlane Sherunea, na juvlane Talo Sheruno, thay numay trin juvla anavisale ano KS Sheruno personi, ayekha kay ani akaya rig juvla ktor

selektipe e TSHKAK thay KK jenengo, TTK thay KOKI stafeske jene siton rekrutime sar civilune butyarne, thay ayekha klaro obligipya egzistinena phanglo vash polyuno yekhipa.¹⁵¹

Juvla siton yekhune nareprezentime ano buderi KK: numay 67 e 230 KK jenendar (29 pe shel) siton juvla; 20 KK (59 pe shel) sine may hari se 40 pe shel e juvlane jenengo¹⁵²; thay shov KK na silen niyekh juvli¹⁵³. Dershushtar KK (41 pe shel) sine ani may laqhi situacia, e 40 pe shel vay may buderi e juvlane jenengo,¹⁵⁴ kote numay shtar KK silen buderi juvla desar mursha¹⁵⁵.

KOKI sinele may laqho polyengo sasutno reprezentipe, 44 juvla kotar sah 147 stafeske jene (30 pe shel). Numay, ano individualuno niveli, numay 11 e 40 pe shel vay may upre e juvlane stafeske jene (32 pe shel), ji kay 23 sine may hari se 40 pe shel (68 pe shel); vash buderi, 11 komune na sinelen juvla ano KOKI stafi ano sasutnipe (32 pe shel), ji kay numay duy na sinelen murshano stafi (6 pe shel).¹⁵⁶

3.6 Rezime e arakhipyengo

Formiripe thay funkcionipe

OSCE-ko notadeipe vash vastipe e legislaciake mangipyengo vash te formirinen o shtar mekanizmya konkludinela kay e situacia sine generalune laqhi, numay dur kotar agoripe. Sah mandatime TTK thay TSHKAK postya sine formirime numay e duryaripea e Gračanica/Graçanicë. Nesave komune formirinde postya ini kay na siton obligime, misalake may hari se 10 pe shel olenga populaciako koya sitoy kotar komunitetya e numerikune minoritetya sar si pe 2011 registripe¹⁵⁷, numay kote o

---

komunitetya ano numerikuno minoriteti ano komunako niveli aqholo te ovel ano na bayardo disavantazhi.

¹⁵¹ Sar hramisalo may mayupre, Krisi 03/L-149 vash Civilune Servisya, kergya yekh gedno e angazhipyengo vash polyengo yekhipa, *Mayupre*, hramipe 30.

¹⁵² Deçan/Deçane, Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjakovë/Đakovica, Gjilan/Gnjilane, Gračanica/Graçanicë, Kaçanik/Kaçanik, Klinë/Klina, Klokot-/Kllokot, Istog/Istok, Junik, Lipjan/Lipljan, Mamuša/Mamushë/Mamuša, Mitrovicë/Mitrovica, Obiliq/Obilić, Pejë/Peć, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priština, Rahovec/Orahovac, Skenderaj/Srbica, Viti/Vitina thay Vushtrri/Vucitrn.

¹⁵³ Gjilan/Gnjilane, Gračanica/Graçanicë, Istog/Istok, Junik, Klokot/Kllokot thay Viti/Vitina,

¹⁵⁴ Dragash/Dragaš, Deçan/Deçane, Gjakovë/Đakovica, Glogoc/Glogovac, Hani i Elezit/Ellez Han, Kamenicë/Kamenica, Malishevë/Mališevo, NovoBrdo/Novobërdë, Parteš/Partesh, Prizren, Ranilug/Ranillug, Shtime/Štimlje, Štrpce/Shtërpçë thay Suharekë/Suva Reka.

¹⁵⁵ Deçan/Deçane, Dragash/Dragaš, Glogoc/Glogovac thay Ranilug/Ranillug.

¹⁵⁶ Dikh Aneksi 4.

¹⁵⁷ Rekomandipya e Godideipeske Komitetesko vash Rameski konventa vash Garavipe e Nacionalune Minoritetengo mothavela o darakeripe e interpretipesko e 2011 registripeska datako kay sitoy relevantuni ani relacia e decisiake keripesko vash formiripe e postyengo ano TTK thay TSHKAK kola na siton obligime sar si pe 2011 registripe. "Godipesko Komiteti [...] konsiderinela kay nesavo fleksibiliteti musay te kergyol ano analizipe thay procesipe e registripeske rezultatyengo, may but phanglo e hakayencar e minoritarune komunitetengo kay siton bazirime ano olengo gendo ani mangli komuna." *Dikh* Trinto Godinipe vash e Kosova, miratimo pe 6 Mati 2013, Evropako Konsili, q. 13, paragrafi 29. Shayutno ano:

lokalune interesime riga dikhle o postya sar vasne vash nabuderune komunitetengo reprezentipe: ofto TTK thay ofto (efta pherde) TSHKAK postya. Ji kay numay nesave TSHKAK postya sine qalavde kotar nanipe e operacionalune resursyengo, detalimo notadeipe e TTK thay TSHKAK performancako bibahtake na sine shayutno vash o sebepi e nanipesko e legalune vay politikake mothavnesko ano olenge mandatya thay godornipya.

Sah komune formirinde KK thay KOKI, duryaripea e Malishevë/Mališevo koya anavingya yekhune sevalutne ano than e KOKI. OSCE-ke dikhlarne arakhle kay KK ano sah komune na reste te astaren reprezenten kotar o sah komunitetya ani komuna, ji kay pedral ekvash e KK sinelen akcesi ano bazikune sheya thay vastushya vash olengi buti, ji kay shtar na kerenay korektuni buti. Fotografia sine may laqhi vash o KOKI: ini kay pashe ekvash silen harne sure vash keripe thay stafi, OSCE-ke dikhlarne arakhle kay numay nesave na reste o adekvatune operacionalune resursya. OSCE_ko notadeipe e KK-ke substantivune buyetngo identifikinde seriozune problemya numay, e duy-trinengo vay trin-shtarengo e sah KK arakhle kay siton talo performipe andar o rangi e sherune umalengo. Pashe trin-shtarengo e KK na reste te den mothavipe vash komunitetenge hakaya, avokipe vash komunitetengo reprezentipe ano civilune servisya, lokhyaripe e komunitetenge kotorleipesko ano strategiengo thay politikako evolviripe, vay raportinena pe KS vash relevantune proyektya. KOKI performinde may shukar ano yekhuno OSCE-ko notadeipe vash olenge substantivune butya, mashkar ekvash thay trin-shtarengo e KOKI implementipesko e may mandatime butyengo; pashe akaleske, yekh-trinengo e ekvash kotar KOKI na reste te keren proyektya vay politikako monitoripe, te lokhyaren komunitetengo kotorleipe ano strategiengo thay politikeke evolviripya, vay te godideinen e komuna.

Ani pozitivuni nota, ji kay numay o TSHKAK silen specifikuno mandati te keren buti vash o **mashkar komunitetengo dialogi**, akava notadeipe mothavela kay o sah shtar mekanimzya silen potencialune vasni rola te khelen ano keripe e laqhe ledeipyengo thay komunikipesko. Pashe duy-trinengo e rodlaripeske respodentyengo mothavna kay o shtar mekanizmya kerde pozitivuno kontributi ano laqharipe e ledeipeyengo, e respodentyenge mothavipea kay sade e egzistenca e mekanizmengo asistingya ano komunikipe thay bayargya pakyavipe mashkar o komunitetya. Kapacitetengo vazdipe thay may lungyarde investipya ani akaya umal dikhlona te mothaven molipeske mothavipya.

Darakeripeske sure

Akava notadipe mothavela o gendo e surengo vash darakeripe. Ani pozitivuni nota, dikhlola kay **qhibyengo vastipe** sine generalune laqho, e nesave, ini kay seriozune, problemya identifikime sar qalavipe ani buti e shtar mekanizmengo ano tikno gendo e komunengo. May darakerdo sito kay nesave e mekanizmendar **na reste o klaro raportipe thay dikhlaripe e mekanizmengo**: numay shtar TTK thay duy TSHKAK ikalde raporti vash olengi buti (buti ver numay verbalune) thay may hari se trin e KK raportinde regularune; ji kay 27 e 33 KOKI raportinde regularune, numay trin olenge

---

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_3rd_OP_Kosovo_en.pdf
(dikhlo pe 3 Marti 2014).

raportyengo sine publikune shayutne. Ji kay e MLRA na kergya dikhlaripe¹⁵⁸, akava shay te zorakerel o astaripe e buderi detalyengo ano funbkcionipe thay performance vash TKK, TSHKAK thay KK ano nesave kotora, ayekha vi vazdipe vash te adresinen specifikune sure e na vastipesko. Akate si o mangipe e centralune instituciengo te evolvirinen olengi rola ani akaya rig, khetane ano promovipe e bayarde thay transparentune raportipesko kotar o korkore mekanizmya, thay ano keripe e sasutnipesko kotar dikhlaripe e mekanizmenga performancako.

Transparentuno raporti vash o aktivitetya siton qhivdo ano **efektivuno ledeipe mashkar o mekanizmya** thay olengo funkcionipe sar kombinimo sistemi vash komunitetya ano komunako niveli. Shtar e KK thay KOKI rodlaripeske respodentya raportinde problemya vash leipe e pherde vay vahtune informaciengo kotar e komune, thay panj e rodlaripeske respodentyengo raportinde problemi vash leipe e pherde vay mangle vahtune informaciengo kotar e komuna, thay panj e sah rodlaripeske respodentyengo dende negativune musyaripya vash ledeipe mashkar o mekanizmya. Komparacia akale respodentyengo e OSCE-ke notadeipea (kova arakhla kay numay ekvash e TKK thay duy-trinengo e TSHKAK, KK thay KOKI lele efektivuno ledeipe¹⁵⁹ e yaver mekanizmencar) mothavindoy kay akate si yekh gendo e komunengo kola silen seirozuno problemi ani akaya umal. OSCE-ko notadeipe mothavela kay o ledeipe sito sheruno faktori ano resipe e sukseseko,¹⁶⁰ o khetano ledeipe phikoimo kotar o rodlaripeske respodentya, kova qhivela e thavd pe andruno ledeipe mashkar o shtar mekanizmya sar vasno elementi e efeketivune lobiripesko vash komunitetenge hakaya thay interesya. Buderu komune na formalizinde o sistemo vash ledeipe vay informaciengo yaveripe mashkar o mekanizmya, thay akava sito klaro yekh vasni umal vash laqharipe.

Ayekha ledeipe thay khetano phikoipe dikhlola te ovel basta vasno dendo kotar buderi rodlaripeske respodentyenge eksperience e **na prioritizipesko vay nanipe e phikoipesko kotar komunake aktorya thay komunake sure**, kola on identifikinde sar

---

¹⁵⁸ Monitoripesko Departamenti e MLRA kerela regularuno monitoripe e lokalune raipesko ani Kosova, ikalindoy nesave raportya. Ji kay trin monitoripeske raportya ikaldile ji akana vash uqharipe e formiripesko e KK-go thay KOKI, thay kedela bazikuni data sar si o gengo e kedipyengo ano bersh, on na nakhena ano detalya vash olengo funkcionipe. Dikh: *Raporti vash Funkcionipe e Komunengo e Kosovaka Republikako, Januari-Yuni 2012*, MLRA Yuli 2012, <https://mapl.rks-gov.net/getattachment/3b6729f0-1175-40b8-9e28-6ca8d782d035/Report-of-functioning-of-Municipalities-of-the-Rep.aspx>; *Dikhlaripeko raporti e Kosovaka Republikake Komunengo, Januari -Decembri 2012*, Februari 2013, <https://mapl.rks-gov.net/getattachment/949c9281-1b66-463a-9244-25ebf002fb61/Raport-i-Mointorimit-te-Komunave-te-Republikes-se.aspx>; thay, *Raporti vash Funkcionipe e Komunake Asambleyengo ani Kosovaki Republika, Januari-Yuni 2013*, MLRA Yuni 2013, <https://mapl.rks-gov.net/Raporte/2013.aspx> (sah dikhle pe 3 Marti 2014).

¹⁵⁹ *Mayupre*, hramipe 67.

¹⁶⁰ Vash o resipya e rodlaripeske, "suksesi" definisalo ani buti ano nesave sure phanglo e garavipea thay promovipea e nabuderune komunitetenge hakayengo (misalake mekamizmi qhivdo vash akcia vay decisia kay lelili, vay sine suksesuni ano blokiripe e problematikuna akciako vay decisia). Ano notadeipesko periodi kotar Aprili 2012-Aprili 2013, OSCE-ke dikhlarne krisinde kay: efta KK na ledeinena efektivune e yaver mekanizmencar, niyekh na sinelen suksesu; efta KOKI na ledeinena efektivune, numay yekh krisisalo kay resto nesavo suksesu; shtar TSHKAK na ledeinena efektivune, niyekh na krisisalo te therel nesavo suksesu; ini kay, shtar TKK na ledeinde efektivune, trin sinelen nesave suksesya.

sheruno aqhavipe vash sukcesi. Buderi respodentya mothavde kay o shtar mekanizmya sine but ignorime vay na dikhle kotar komunake decisiake kerutne, so o mekanizmya na sinelen phikoipe kotar (vay sine krisyune phanglo e) zorale sponzoryencar, thay kay o interesi e jenengo e komunitetengo ano numerikuno minoriteti tentinde te oven may uqe. Akava problem ayekha vi penjardilo kotar e korkori MLRA,¹⁶¹ thay identifikisalo pe 2009 OSCE raporti kova vakerla kay “nanipe e zorakeripesko e komunitetenge reprezentyengo kotar komunake liderya”¹⁶². 2009 raporti ayekha vi mothavela o yaver problem kola o rodlarieske respodentya palem identifikinde, navea kay **politikune partienge interesya** silen qalavipe pe mekanizmengi buti, ano nesavo vahti leindoy prezenca pedral komunitetengo interesi¹⁶³; darakeripeske, respodipyva mothavena kay akava kompromisingya o selektipeske procesya vash komunake butyaripyva thay azhutipyva. Adresindoy akala sure rodela o yaveripyva ano prastavya thay profesionaluni kultura mashkar o komunako stafi thay liderya may buhle, numay, ledeipe mashkar o shtar mekanizmya ka ovel esencialuno ano zorakeripe olenge ververutne avazesko.

Yekh yaver umal e darakeripeski sito reprezentipe e komunitetengo thay juvlengo ano mekanizmya. Sar leopardilo may upre, **polyengo yekhipe** ano TTK, TSHKAK thay KK mekanizmya sine but kishlo: o talo reprezentipe e juvlengo prezentinela o seriozuno aqhavipe vash efektivuno reprezentipe e juvlenge thay qhayenge interesyengo thay darakeripyengo. Kana puqlova vash **fer reprezentipe e sah komunitetengo** kotar o mekanizmya (phanglo e individualune komunitetenge avipyva e alosardengo), numay talo panj e rodlarieske respodentyengo mothavde kay o reprezentipe sine nahakyuno. Respodentya vakerde vash o gendo e jivde problemyengo, leindoy kotor kay o Kosovako Serbyuno komuniteti sito prioritizimo ji kay o tikne komunitetya siton mekhle avrial, thay kay nesave TTK thay TSHKAK servirinena numay vash pere komunitetya.

4. KONKLUZIE

Pheripe e komunitetenge hakayengo ano kotorleipe ano lokaluno raibe ani Kosova sito phanglo e bare buhlaripea ano funkcionipe e shtar mekanizmengo formirime vash te garaven thay te promovinen komunitetenge hakaya thay interesya: Komunako Ofisi vash Komunitetya thay Iranipe (KOKI), Komiteti e Komunitetengo (KK), thay o postya e Talosherunesko e Komunako vash Komunitetya (TKK) thay Talo Sheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya (TSHKAK).

---

¹⁶¹ 2012 MLRA monitoripesko raporti hraminla kay, “Ini prekal o mandatoruno komiteti siton obligime e Kriseya vash Lokaluno Korkoro Raibe, komune dena may hari sama vash Komiteti e Komunitetengo. Amen shay te phena kay akala komitetiya sito yekh formaluno pheripe kova avela kotar krisyuno obligipe”. q. 8, *Raporti vash Funkcionipe e Komunengo –Yanuari-Yuni 2012*, MLRA Yuli 2012, mayupre, hramipe 158.

¹⁶² 2009 Kotorleipesko Raporti, q. 25 thay q. 27.

¹⁶³ *Yekhuno resursi*, q. 25.

2009 raporti ikaldo kotar OSCE konkludinela kay avutne legislaciake bajakya musay te lenpe, thay may bari sama qhivgyola ano implementipe “egzistime mekanizmya na dena savah e komunityetenge o qaqutno thay efektivuno garavipe numay ini na garantinena olengo kotorleipe”¹⁶⁴. Palo shtar bersh, akava raporti – ini kay penjarela o vasho thay suksesuno progesi kay kerdilo – ikalela akala arakhipya, thay konkludinela kay akate si gendo e naresipyengo kay musay te adresingyon pe Kosovake institucie te keren efektivune o komunitetengo kotorleipe ani lokaluno raibe.

Hramime quqipya ano legaluno rami negativune qalavena o Kosovake instituciengo gatisaripe te promovinen thay garaven o komunitetenge hakaya thay interesya ano adikeripe e internacionalune standardyencar. Nanipe e detalima duyto legislaciako vash o Krisi e Korkore Raipesko mekhela e decisake kerutnen thay interesime riga ano nanipe e precisune godideipesko ano praktike trin e shtar mekanizmenga butyako thay funkcionipe. Ji kay o evolviripe e politikake dokumentyengo dela pheruno godidipe vash e buti e KK, akala na silen o zoralipe e legislaciako; ayekha kay, o na astaripe e sherune elementyengo akale politikake godideipesko andar duyto legislacia ka ovel krucialuni vash te sigurinen o mekanizmengo efektivuno funkcionipe thay vastipe e legalune ramesko. Yekhune, ji kay o nevo Administrativuno Mothavipe miratisalo ano Januari 2014 sito pozitivuno bajako, may detalimi duyto legislacia thay politikako yekhipe sito may manglo vash o spotya e TTK thay TSHKAK; o klaro legaluno rami vash olengi buti ka kerel vasni diferenca ano kualiteti olenga performancako thay shaibe ano akcesi e performancako e anavipesko. Duyto legislacia musay te kerel transparentuno thay kanleutno raportipe thay dikhlaripeko sistemi e sah mekanizmengo, leindoy kotor o dikhlaripe e rolako vash centralune institucie.¹⁶⁵ Pe generali, o legaluno thay politikako rami na resto te mothavel o modalitetya vash o khetano funkcionipe e shtar mekanizmengo sar koherentuno sistemi vash garavipe e komunitetenge hakayengo thay interesyengo ano lokaluno niveli.

Pe generali, halovipe e egzistime mangipyencar vash te fomririnen o shtar mekanizmya sine laqho, hari na kompletimo. Ini kay pashe sah o mandatime mekanizmya fomirisa, ayekha vi epta naobligativune postya, problemya aqhona: yekh mandatimo TTK posti na fomirisa, thay yekh TSHKAK posti aqhilo quqo vash yekh bersh; niyekh e KK na kompletinde o jenipe kay pherela o obligipe te astarel e sah komuniteten kola jivdinena ani olengi komunaki umal; nesave KOKI sine harne stafea, thay yekh gendo e komunengo na reste te miratinen o pherde statuty e KOKI sar manglola kotar Regulativa. Notadeipe e mekanizmege funkcionipesko sine dur e pozitivitetestar. Duy trinenge pe trin-shtareng e sah KK arakhlilke te oven talo performipe ano yekh gendo e sherune umalengo; thay yekh-shtareng pe ekvash e KOKI na reste te implementinen olenge substantivune mandateske butya. Bibahtake, na sine shayutno te keda o detalimo notadeipe e TTK thay TSHKAK performancako

---

¹⁶⁴ *Yekhuno resursi*, q. 25.

¹⁶⁵ Ayekha vi rekomandisalo ano 2009 OSCE raporti: “Komunikipe mashkar o ministrie thay lokalune niveleske institucie musay te laqhargyol, ji kay o zinjiri e komandako thay raportipesko sistemi musay te ovel klarifikimo vash te kontribuinen ano efektiviteti e mekanizmengo”. *Yekhuno resursi*, q. 27.

feri so sine nanipe e detalyengo ano legaluno rami vash olengo mandati thay godornipya. OSCE dikhlaripe ayekha vi identifikyinga o naadekvatune godideipya thay performance ano raportipe thay dikhlaripe, ayekha vi kishlo andruno ledeipe mashkar o mekanizmya. Sah o mekanizmya ayekha vi sinelen but kishlo reprezentipe e juvlengo. O rodlaripe e respodentyengo kotar o mekanizmya identifikinde yekh gendo e pherune surengo vash darakeripe, leindoy kotor o naprioritizipe e mekanizmenga butyako kotar o yaver komunake aktorya, o qalavipe e politikune partiengo. Thay percepcia kay o mekanizmya buti ver na dikhena o interesya e haricune komunitetengo. Ani positivuni rig, o rodlaripe mothavela kay o komunako naresipe te pheren o qhibyake mangipya numay aqhavela e buti e tikne mekanizme gendosko, thay kay o mashkar komunitetengo ledeipe vijaingya kotar e buti e egzistime sah shtar mekanizmengo.

5. REKOMANDIPYA

Vash te adresingyon o naresipya vash identifikimo halovipe thay vastipe, o avutne rekomandipya avokinena vash specifikune akcie kay musay te lelone kotar lokalune thay centralune institucie sar sheruni buti e phiravutnengi phanglo e butya e shtar mekanizmengo. Komuniteti thay internacionalune interesime riga ayekha silen vasni rola ano phikoipe e mekanizmenga kerda performancako numay, respektivune prekal buderi aktivuno kotorleipe ano avokipe thay kontributya ano kapacitetengo vazdipe.

5.1 Ko relevantune centralune niveleske institucie, leindoy kotor Ministria e Lokalune Raipeska Administraciako, Ministria vash Komunitetya thay Iranipe, Ministria e Publikuna Administraciako thay Ofisi vash Komunitetenge Puqipya:

- a) Te len yekh inkluzivuno, godideipesko procesi vash te adresinen o identifikime gugipya ano legaluno rami regulindoy TTK, TSHKAK thay KK, e nesave kotorune fokuseya ano anavipeske procesya, mandati thay godornipya, thay raportipe thay dikhlaripe mekanizmya. Prosesi musay te astarel o inputya kotar lokaluno raipes thay komunitetenge reprezentya, ayekha vi relevantune interesime riga. Sar vasno bajako ano akava procesi, o politikako godideipe vash KK astarela ano Olenge Termya e referencake thay Godideipe musay may but te evolviringyol, zorakerindoy thay qhivygyol ani duyto legislacia, vash te laqharen o legaluno rami thay olesko implementipe.
- b) Sigurinen pherdo thay lokho akcesi ano relevantune krisya thay politike, leindoy kotor prekal o publikipe ano ministrienge thay komunake veb qhama ano sah ofisialune qhibya, thay puteripe e legalune thay politikake ramesko pe lokalune interesime riga thay komunitetya.

5.2 Ki Ministria e Lokalune Raipeska Administraciako thay Ministria vash Komunitetya thay Iranipe:

- a) Phiravna presia pe komuna vash pherdo vastipe olenge legalune obligipyengo ano formiripe e shtar mekanizmengo ani relacia e KK thay KOKI thay e TKK thay TSHKAK ano komune kote o komunitetya siton 10 pe shel vay buderi e komunaka populaciako. Te oven pherde vastune e Kriseya vash Lokaluno Korkoro Raibe, sah KK musay te qhiven may hari yekh reprezenti kotar sakova komuniteti kova thaninela ani komuna (sar manglola ano Artiklo 53 e Krisesko), thay komuna musay te alokinen adekvatune operacionalune resursya vash funkcionipe e KK, leindoy kotar vash interpretipe thay translaciake servisya thay transporti vash tereneske vizite.
- b) Inkurainena komune te formirinen TKK postya kote sito manglo numay na obligtivuno, misalake ano komune kote o komunitetya siton may hari se 10 pe shel e komunaka populaciako, numay kote on siton e konsiderime gendoa, numay kote nesave sure meritinena o pheruno phiokipe vash TKK posti kay shay te del.
- c) Te keren regulativuno thay transparentuno dikhlaripe e shtar mekanizmenge funkcionipesko. Kerindoy ano odova so ji akana kerdilo, dikhlaripe shay te astarel o notadeipe e sakole mekanizmeske mandatime butyengo, redikhlaripe e reportyengo ikalde kotar o mekanizmya ano lokaluno nivelo, thay mangipe e iranipesko kotar o lokalune komunitetya prekal o kanleutno konsultipe. Publikinen sah monitoripeske raportya ano minsitrienge veb qhama ano ofisialune qhibya thay te sigurinen mangle dikhlaripeske bajakya kay lelona te adresinen nesavo identifikimo problemi, thay te sigurinen pherdo vastipe thay laqharipe e funkcionipesko, kote si musayutno.
- d) Yekh bersh pali introdukcia e neva legislaciako vay politikako godideipe, te len o notadeipe vash olesko implementipe kotar lokalune niveleske institucie, leindoy kotar rekomandipyva vash laqharipyva ano musayutne vash specifikune aktorya. Publikune thay diskutinen o arakhipya akale notadeipesko ano detalya e darakerde komunencar, ayekha vi e relevantune organizacionca sar si Ofisi vash Komunitetyenge Puqipya thay Komunitetengo Konsultativuno Konsili, thay te jivdinen o implementipe akale rekomandipyengo.
- e) Sigurinen lokalune interesime riga te len o adekvatuno phikoipe thay godideipe ano shukarno funkcionipe e shtar mekanizmengo. Te keren o tereneske butya vash te den godi e komunake sevalutnenge thay komunake reprezentyenge ano legaluno thay politikako rami, te keren treningya thay godornipyva kote si musayutno (misalake ano bujetesko dikhlaripe, proyektesko monitoripe, mashkar komunitetengo dialogi), te promovinen shukarne praktike, thay te adresinen specifikune sure identifikime kotar o dikhlaripe vay vastimo kotar lokalune interesime riga. Konsiderinen o formiripe e specifikune fokalune thavdyengo e MLRA, sar si egzistime andar MKI, e godornipea te den phikoipe thay godideipe pe lokalune niveleske mekanizmya thay institucie, ayekha vi vash phiravipe e surengo vash vastipe vay kishlo kapaciteti.

5.3 Ko Ofisi vash Qhibyako Komisioneri:

- a) Lungyarel te monitorine komunake institucie thay shtar garavipeske mekanizmya vas pherdo vastipe e qhibyake obligipyengo, thay te len akcia pe resipe e vastipyengo e violencako e qhibyake hakayengo.

5.4 Ko komune, leindoy kotor komunako lidershipi, Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe, Komiteti vash Komunitetya, Talosherunenge e Komunake vash Komunitetya thay Talosheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya:

- a) Te len sigune akcie vash te sigurinen kay mandatime organya e Komitetesko vash Komunitetya thay Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe siton formirime ano komune, thay o postya vash Talosheruno e Komunako vash Komunitetya thay Talosheruno e Komunaka Asambleako vash Komunitetya siton formirime ano komune kote o komunitetya siton 10 pe shel vay buderi e lokaluna poluaciako, ani lenya e relevantune legalune obligipyencar. Kana formiringyona, o ververutnipe e sakola KK musay te astarel may hari yekh representi kotar sakova komuniteti kova jivdinela ani komuna, sar rodingyola ano Artiklo 53 e Krisesko vash Lokaluno Korkoro Raipe.
- b) Konsiderinen o formiripe e TKK postyengo kote sito manglo numay na obligativuno, ano komune kote o komunitetya sito may hari se 10 pe shel e komunala populaciako, numay kote siton e konsiderime gendoa, vay kote o nesave sure meritinena o anavipe e TKK postyengo vash te den pheruno phikoipe ko komunako raibe vay thanutne komunitetya.
- c) Sigurinen komuniteteske garavipeske mekanizmya kay silen praktikune resursya kay siton musayutne te funkcioninen efektivune, leindoy kotor manglo ofisi vash kedipya vay/thay divuni buti, komputerya thay telefonesko akcesi, ayekha vi transporti vash tereneske vizite, thay servisya vay fondya vash translacia thay iranipe. Te sine kay kishlo manushengo kapaciteti identifikingyola sar problemi ano pheripe akale godornipyengo, te dengyon shaipya vash targetimo siklipe (misalake ano bujetesko redikhipe, proyektesko dikhlaripe, mashkar komunitetengo dialogi), leindoy kotor kotar o dende mangipya ano relevantune centralune institucir vash siklipyengo phikoipe, may but ani MLRA thay MKI.
- d) Sigurinen mekanizmya te keren khetane buti e koherentune astaripea ano garavipe thay promovipe e komunitetenge hakayengo thay interesyengo. Inkurainena direktuno informaciako ulavipe thay koordinipe mashkar KK thay KOKI sar standarduni praktika, thay, kote TKK thay TSHKAK postya egzistinena, inkurainena regularuno raporti e KOKI vash o TKK, thay kotorleipe e TSHKAK ano KK kedipya. Sah mekanizmya ani sakoya komuna musay te inkuraingyon vash te adikeren o masekune kedipya vash te dikhlaren o akanutne sure thay diskutinen thay koordininen o respodeipya thay akcie.

- e) Laqharen o anavipeske thay rekrutipeske procesya sigurindoy kay selekcia siton pherde vastuni e relevantune legalune thay politikake godideipyencar, thay bazirimi pe transparentune decisiake keripeske procesya, vash te azhutinen o siguripe kay anavipyasilen o manglo janipe thay eksperienca. Te len o konkretune bajakaya vash te laqharen polyengo yekhipeske ano komuniteteske garavipeske mekanizmya, leindoy kotor prekal o tereni vash te inkurainen e juvlane kandidatyen (misalake astarindoy lokalune juvlane grupe thay juvlane phiravipeske komitetiya ano tentipyas vash identifikipe thay kontakti e potencialune juvlane kandidatyengo).
- f) Sigurinen transparentuno raportipe e shtar mekanizmenga butyako. Ano ulavipe te sigurinen kay sah formaluno raportipe detalimo ani legislacia thay politikako godideipe sito pherune implementimo, publikuno ano ofisialune qhibya thay phiravdo ano sah komunake departamentya, ko komunitetenge reprezentya (misalake prekal o KK bayaripeske, e lokalune mediencar, civiluno malipe, ty.), thay ko relevantune centralune institucie.
- g) Laqharen informaciako phiripe mashkar o komunitetya thay olenge shtar mekanizmya. Sigurinen komuniteten te theren lokho akcesi ano shtar mekanizmya: publikinen o nava e anavipyenge thay olenge kontakt informacie, thay vash o specifikune mekanizmenge institucie thay publikinen yekh puterde vudarengi politika vash vastipe e organyengo yekh ver ano kurko vash te len e publikune jenen kola mangena te diskutinen o relevantune sure. Sigurinen bayaripeske e shtar mekanizmenge progreseske raporyengo ko komunake reprezentya (misalake prekal o KK bayaripeske, e lokalune mediencar, civiluno malipe, ty.). Kote si manglo, bayaripeske e vizitinengo ko komunitetya vash vazdipe e godinipesko vash e mekanizmengi buti thay kedipe e informaciengo vash komunitetenge mangipyas thay sure.
- h) Te len bajakya vash te zorakeren o shtar mekanizmya thay inkurainen e komunake aktoren vash te den olenge o manglo respekti sar vasno elementi e lokalune raipesko. Komunako lidershipi musay te phriavgjol kotar o misalya vash phikoipe ayekha zorakeripesko. Kote o vijayutne vay musayutne, komuna musay te aranzhinen teknikune siklipya vash o shtar mekanizmya, thay/vay may generaluno treningo vash yaver komunake aktorya thay interesime riga ano mekanizmenge mandatya, raportipe thay vizite.
- i) Direktuno janipe e potencialesko vash o shtar mekanizmya vash te kontribuinen ano laqharipeske e mashkar komunitetenge ledeipyengo, leindoy kotor specifikuno kapacitetengo evolviripeske vash sherune postya kote sito relevantuno.

ANEKS 1 – TABELA: FORMIRIPE E LOKALUNE GARAVIPESKE MEKANIZMENGU (KOTAR E KOMUNA)

Dikhlaripe e formiripesko e shtar mekanizmenko kotar Oktobri 2013:

Komuna	TKK	TSHKAK	KK	KOKI	Komenti
Ferizaj/Uroševac			✓	✓	
Gjilan/Gnjilane	✓*	✓	✓	✓	TKK thay TSHKAK postya na manglile numay pandar formirime (*TKK posti quqo kotar Oktobri 2013).
Hani i Elezit/ Elez Han			✓	✓	
Kaçanik/Kaçanik			✓	✓	
Kamenicë/Kamenica	✓	✓	✓	✓	TKK thay TSHKAK postya na manglile numay pandar formirime.
Klokot-/Kllokot-	✓	✓	✓	✓	
Novobërdë/Novo Brdo	✓	✓	✓	✓	
Parteš/Partesh			✓	✓	
Ranilug/Ranillug	✓	✓*	✓	✓	TKK thay TSHKAK postya na manglile numay pandar formirime (*TSHKAK posti quqo kotar Septembri 2012).
Štrpce/Shtërpçë	✓	✓	✓	✓	
Viti/Vitina			✓	✓	
Mitrovicë/Mitrovica	✓	✓	✓	✓	TKK thay TSHKAK postya na manglile numay pandar formirime.
Skenderaj/Srbica			✓	✓	
Vushtrri/Vuçitrn			✓	✓	
Glogovc/Glogovac			✓	✓	
Podujevë/Podujevo			✓	✓	
Deçan/Deçane			✓	✓	
Gjakovë/Đakovica		✓	✓	✓	TKK thay TSHKAK postya na manglile numay pandar formirime.
Istog/Istok		✓	✓	✓	TKK thay TSHKAK postya na manglile numay pandar formirime.
Junik			✓	✓	
Klinë/Klina			✓	✓	
Pejë/Peç	✓	✓	✓	✓	TKK thay TSHKAK postya na manglile numay pandar formirime.
Fushë Kosovë/Kosovo Polje	✓	✓	✓	✓	
Gračanica/Gračanicë	*	✓	✓	✓	TKK posti nane formirimo ini kay si 10% prago.
Lipjan/Lipljan	✓		✓	✓	TKK posti na manglilo numay pandar formirimo (ini kay sinele reprezenti e komunitetengo ano numerikuno buderipe ani komuna).
Obiliq/Obilić	✓		✓	✓	TKK posti na manglilo numay pandar formirimo.
Shtime/Štimlje			✓	✓	
Prishtinë/Priština		✓	✓	✓	TSHKAK posti na manglilo numay pandar formirimo.
Dragash/Dragaš	✓	✓	✓	✓	
Malishevë/Mališevo			✓	*	Na si formalune formirimo KOKI, numay yekh Sevalutno lelilo.
Mamushë/Mamuša	✓		✓	✓	TKK posti na manglilo numay pandar formirimo.
Prizren	✓	✓	✓	✓	
Rahovec/Orahovac			✓	✓	
Suharekë/Suva Reka			✓	✓	
Totali	14	14	34	33	2 komune na formirinde mandatorune mekanizmya. 11 komune formirinde na-obligativune postya.

ANEKS 2 – TABELA: KOMUNITETI THAY POLYA E TKK THAY TSHKAK (KOTAR E KOMUNA)

Dikhlaripe e TKK thay TSHKAK anavipya kotar komunitetya, polya thay komuna, kotar o Oktobri 2013:

Komuna	TKK			TSHKAK		
	Mursh	Juvli	Komuniteti	Mursh	Juvli	Komuniteti
Ferizaj/Uroševac						
Gjilan/Gnjilane	✓		Kosovako Serbi ¹⁶⁶	✓		Kosovako Turko
Hani i Elezit/Elez Han						
Kaçanik/Kaçanik						
Kamenicë/Kamenica	✓		Kosovako Serbi	✓		Kosovako Serbi
Klokot-/Kllokot-	✓		Kosovako Albano	✓		Kosovako Albano
Novobërdë/Novo Brdo	✓		Kosovako Serbi	✓		Kosovako Serbi
Parteš/Partesh						
Ranilug/Ranillug	✓		Kosovako Albano	vacant		n/sh
Štrpce/Shtërpçë	✓		Kosovako Albano	✓		Kosovako Albano
Viti/Vitina						
Mitrovicë/Mitrovica	✓		Kosovako Turko		✓	Kosovako Turko
Skenderaj/Srbica						
Vushtrri/Vučitrn						
Glogovc/Glogovac						
Podujevë/Podujevo						
Deçan/Deçane						
Gjakovë/Đakovica				✓		Kosovako Egipqani
Istog/Istok				✓		Kosovako Egipqani
Junik						
Klinë/Klina						
Pejë/Peć	✓		Kosovako Boshnyako	✓		Kosovako Boshnyako
Fushë Kosovë/Kosovo Polje	✓		Kosovako Montenegro	✓		Kosovako Egipqani
Gračanica/Gračanicë				✓		Kosovako Albano
Lipjan/Lipljan	✓		Kosovako Albano			
Obiliq/Obilić	✓		Kosovako Serbi			
Shtime/Štimlje						
Prishtinë/Priština				✓		Kosovako Turko
Dragash/Dragaš	✓		Kosovako Boshnyako	✓		Kosovako Boshnyako
Malishevë/Mališevo						
Mamuşa/Mamushë/Mamuša		✓	Kosovako Albano			
Prizren	✓		Kosovako Turko	✓		Kosovako Boshnyako
Rahovec/Orahovac						
Suharekë/Suva Reka						
Totali	13	1	14 postya	13 (14)	1	14 postya + yekh quqo

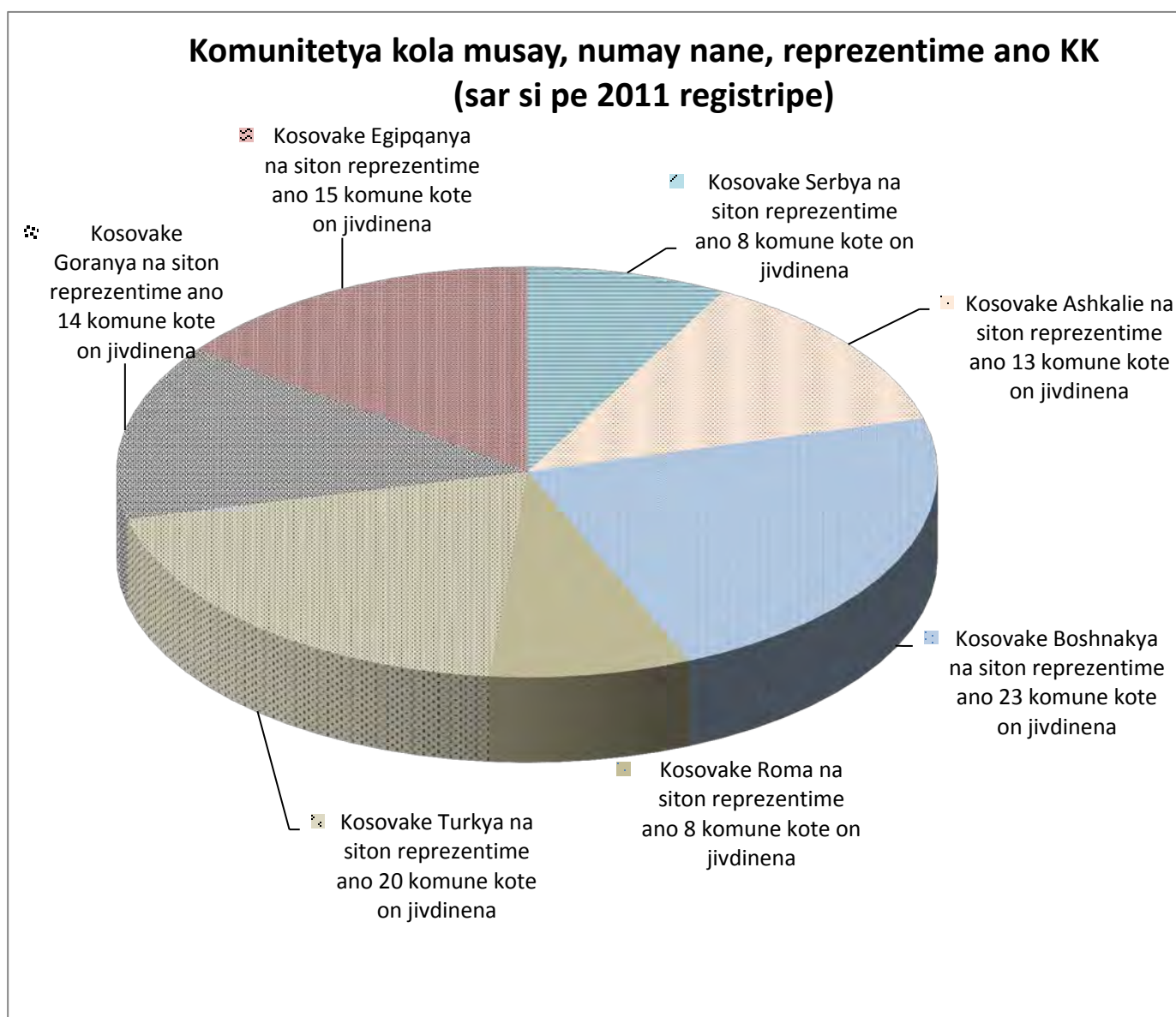
¹⁶⁶ Posti quqo kotar Oktobri 2013.

ANEKS 3 – GRAFIKA: TALO REPRESENTIPE E KOMUNITETENGO ANO KK (KOTAR E KOMUNA)

Sar diskutisalo may upre ani Sekcia 3.3, kana o KK kotorleutne notadeisale ano 2011-ko registripe, sah KK arakhlile kay na silen reprezentya kotar o komunitetya kola si lavavdime sar komunake thanutne ano registripe. Ini kay nesave jene e komunitetengo beshena ani nesavi komuna, KK reprezentipe sito manglo e Krisea.

May teluni grafika prezentinela e sasutni proporcia e ververutne komunitetengo kola na si reprezentime ano KK sar manglola, misalake komunitetya kola jivdinena ani komuna sar si pe 2011 registripe numay kola na silen representi ano olenge KK, sar kotar Oktobri 2013:

ANEKS 4 – TABELA: GENDO THAY POLYA E KK JENENGO THAY KOKI STAFI (KOTAR E KOMUNA)

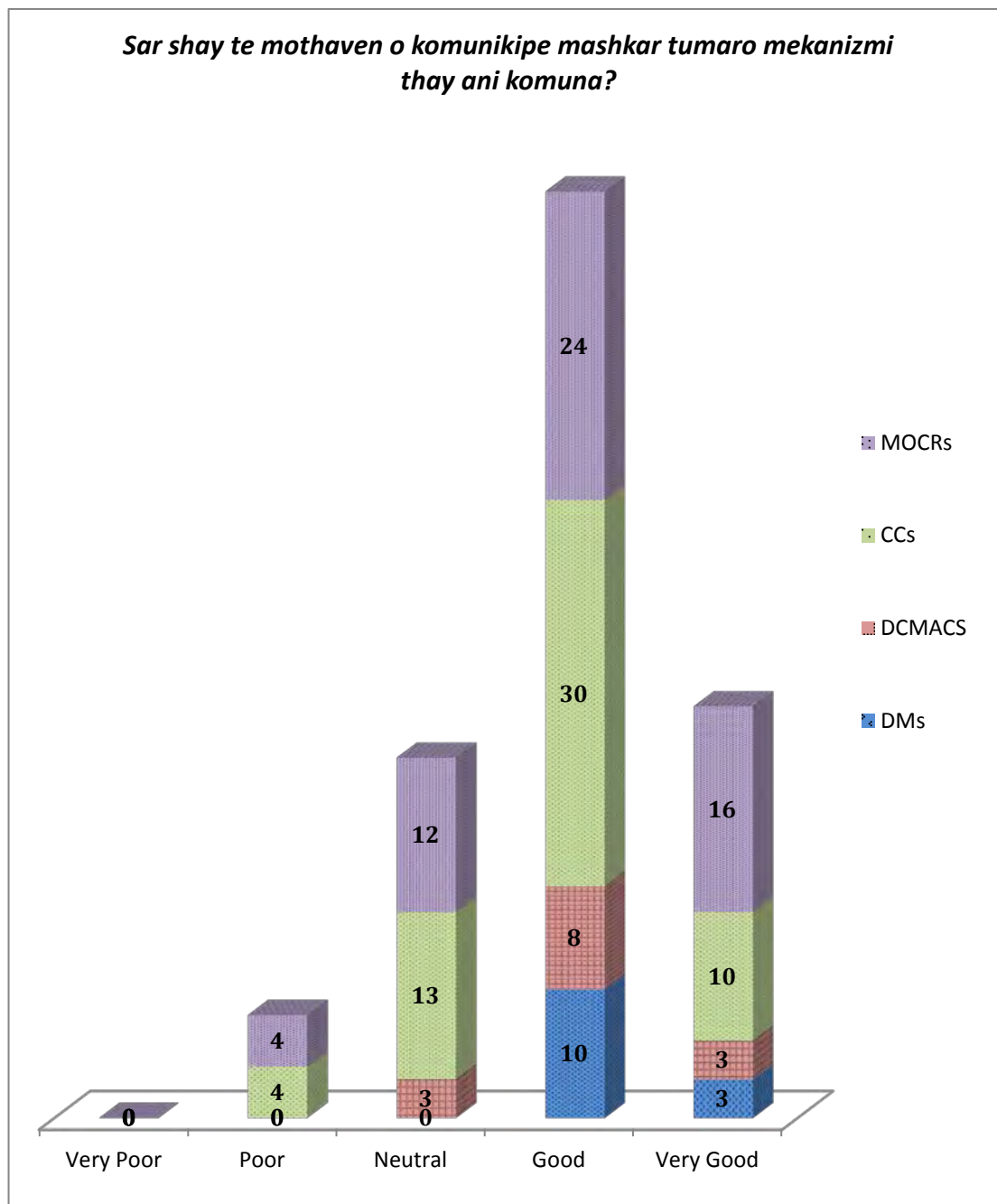
Dikhlaripe e KK jenengo thay KOKI stafi kotar e komuna, polyenge mothavne, thay peshelipe e juvlengo, kotar Oktobri 2013:

Komuna	KK jene				KOKI stafi			
	Mursha	Juvla	Totali	% romna	Mursha	Juvla	Totali	% romna
Ferizaj/Uroševac	5	2	7	29	10	3	13	23
Gjilan/Gnjilane	7	0	7	0	6	0	6	0
Hani i Elezit/Elez Han	3	2	5	40	1	0	1	0
Kaçanik/Kaçanik	4	1	5	20	3	0	3	0
Kamenicë/Kamenica	6	4	10	40	4	3	7	43
Klokot-/ Klokot-	5	0	5	0	1	1	2	50
Novo Brdo/Novobërdë	4	3	7	43	2	1	3	33
Parteš/Partesh	3	2	5	40	2	0	2	0
Ranilug/Ranillug	3	4	7	57	1	1	2	50
Štrpce/Shtërpçë	4	4	8	50	1	1	2	50
Viti/Vitina	5	0	5	0	3	0	3	0
Mitrovicë/Mitrovica	6	1	7	14	3	3	6	50
Skenderaj/Srbica	6	1	7	14	3	2	5	40
Vushtrri/Vučitrn	6	3	9	33	4	1	5	20
Gllgovc/Glogovac	3	4	7	57	0	1	1	100
Podujevë/Podujevo	6	1	7	14	2	0	2	0
Deçan/Deçane	1	4	5	80	3	1	4	25
Gjakovë/Đakovica	4	3	7	43	4	1	5	20
Istog/Istok	5	0	5	0	6	2	8	25
Junik	5	0	5	0	1	0	1	0
Klinë/Klina	5	2	7	29	4	1	5	20
Pejë/Peć	6	1	7	14	6	3	9	33
Fushë Kosovë/ Kosovo Polje	8	1	9	11	4	1	5	20
Gračanica/Gračanicë	5	0	5	0	2	0	2	0
Lipjan/Lipljan	7	2	9	22	5	2	7	29
Obiliq/Obilić	6	3	9	33	4	5	9	56
Shtime/Štimlje	3	2	5	40	2	1	3	33
Prishtinë/Priština	6	3	9	33	2	2	4	50
Dragash/Dragaš	2	3	5	60	5	0	5	0
Malishevë/Mališevo	3	2	5	40	0	1	1	100
Mamuša/Mamushë/Mamuša	6	1	7	14	2	0	2	0
Prizren	4	3	7	43	4	2	6	33
Rahovec/Orahovac	7	2	9	22	2	5	7	71
Suharekë/Suva Reka	4	3	7	43	1	0	1	0
Totali	163	67	230	29 sah % romna	103	44	147	30 sah % romna

ANEKS 5 – GRAFIKA: RODLARIPESKE RESPODIPIYA KOTAR MEKANIZMYA VASH KOMUNIKIPE, LEDEIPE THAY VASTIPE E QHIBYENGO (KOTAR MEKAMIZMYA)

Grafike prezentinena o musyaripe thay respodipya dende kotar rodlaripeske respodentya kana puqlile vash olenge eksperience ano periodi kotar Aprili 2012 ji pe Aprili 2013; sar dikhlola ani grafika, respodentya sine ververutne kotar TKK, TSHKAK, KK jene thay KOKI stafi.

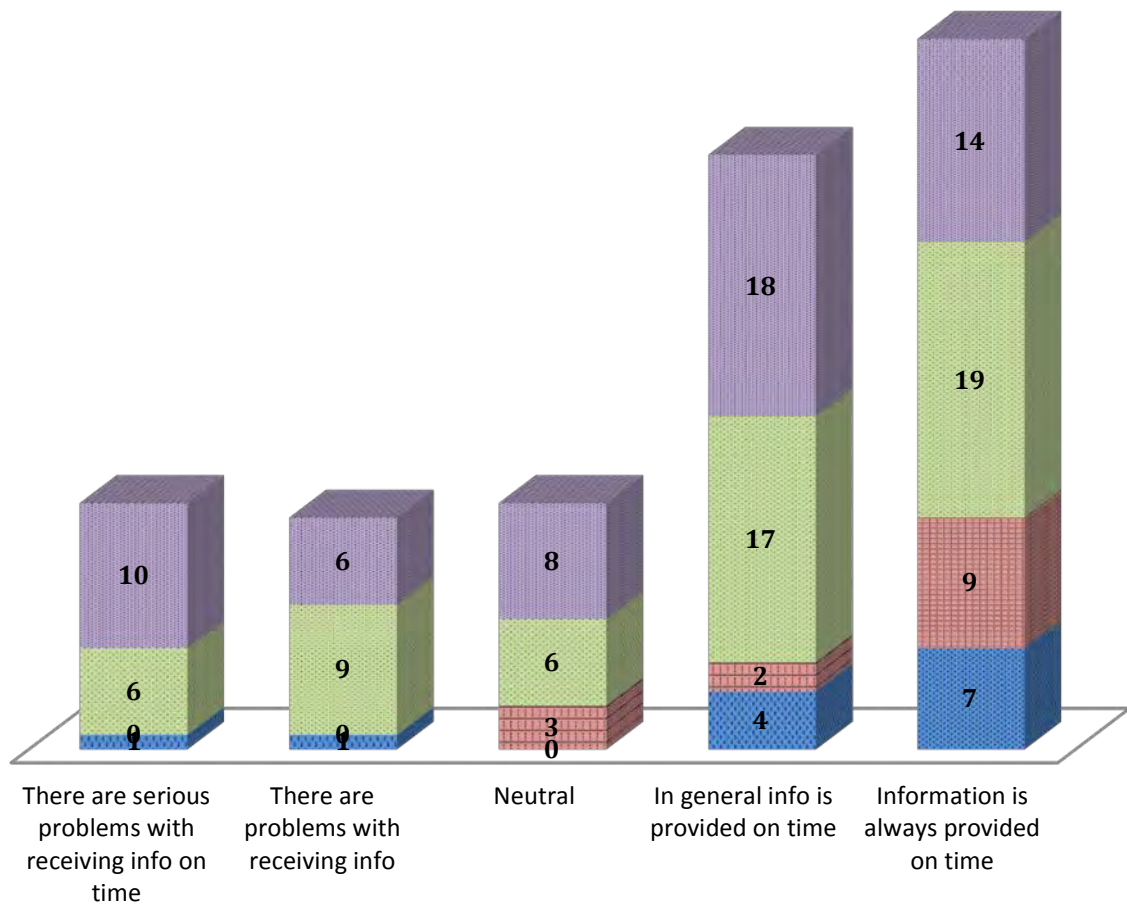
i.

ii.

Lena informacie vash komunake kedipya vay asambleake kedipya, thay lena relevantune dokumentya vash redikhipe, regularune thay bizo problema?

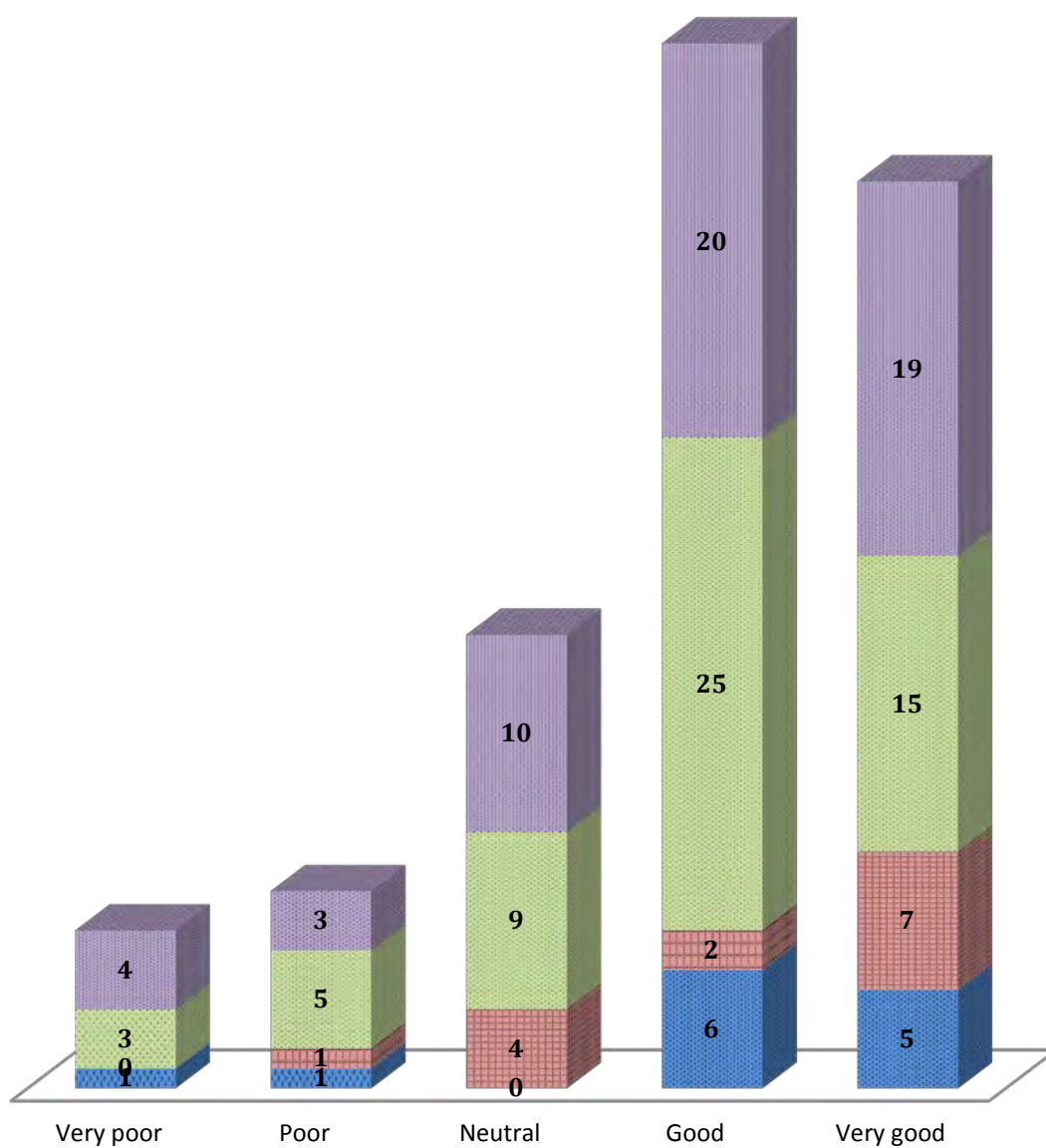
DMs DCMACS CCs MOCRs

iii.

Sar tumen notadeinena tumaro ledeipe e yaver trin kotorleipeske mekanizmenca? (Misalake kobar regularune thay suksesune tumen yaverinena informacie, adikerna khetane kedipya, koordininena o butya, duyriguno phikoipe vash sasavo avokipe/lobi vash politike

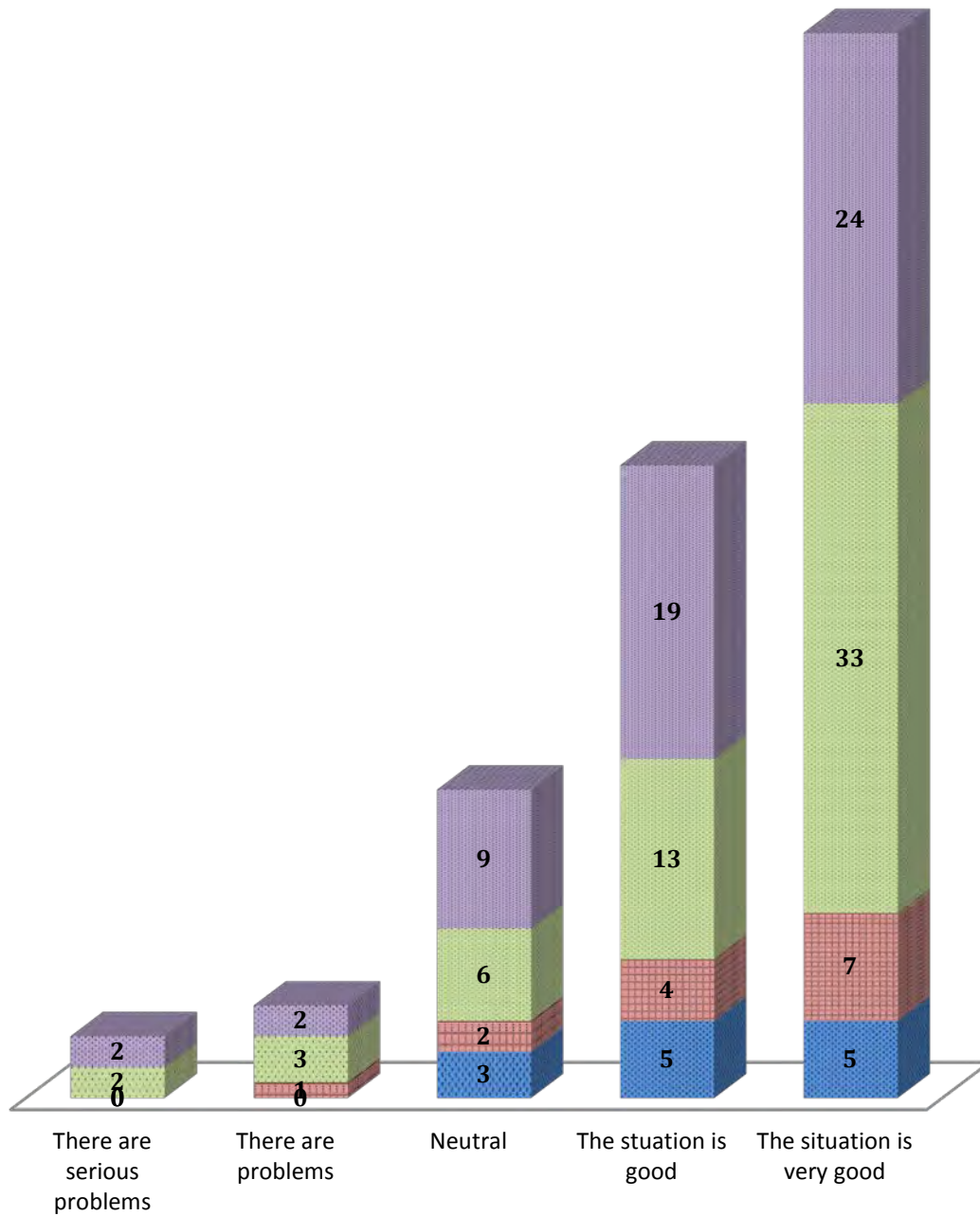
■ DMs ■ DCMACS ■ CCs ■ MOCRs

iv.

Arakhlovena nesave problemyencar ano vastipe e qhibyengo ano ofisialuno vastipe thay leipe e informaciako ano ofisialune qhibya?

■ DMs ■ DCMACS ■ CCs ■ MOCRs

**Notadeipe e
Lokalune niveleske
Mekanizmengo vash
Garavipe thay
Promovipe e
Komunitetenge
Hakayengo thay
Interesengo ani Kosova**

Yuni, 2014

Komunake Sombeshipeski sala, Klinë/Klinaki komuna, 26 Mayi 2014, OSCE/Driton Marku.